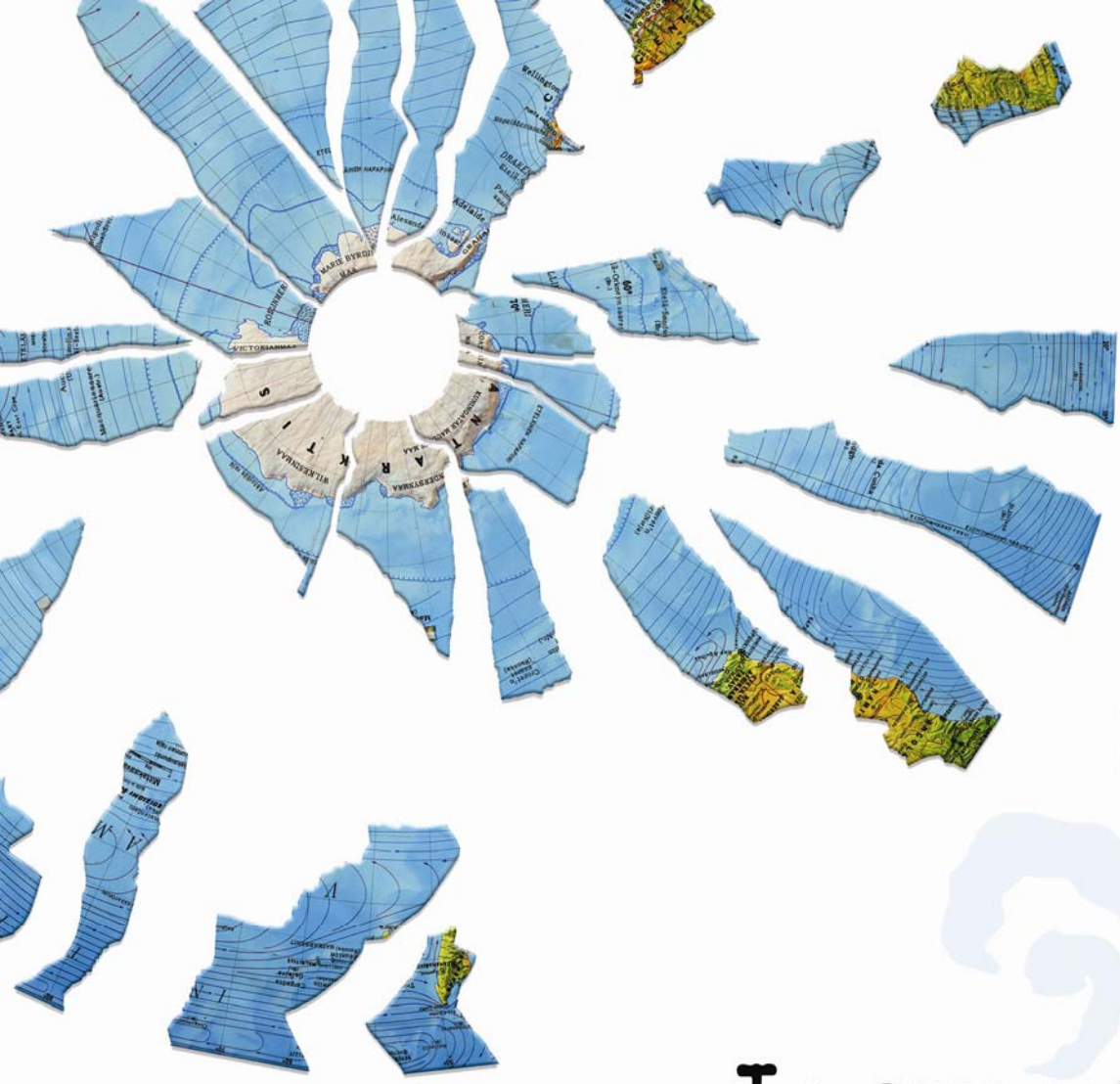

Luovuus sitoo sirpaleita

Etelä-Karjalan kulttuuristrategia

Etelä-Karjala-instituutti
Raportti 5
Lappeenrannan teknillinen yliopisto

Luovuus sitoo sirpaleita

Etelä-Karjalan kulttuuristrategia

Etelä-Karjala-instituutti
Raportti 5
Lappeenrannan teknillinen yliopisto

Kannen kuva:
Kimmo Heikkilä, Maapaloja, sekatekniikka, halkaisija 150 cm, 2006.
(Tausta ei kuulu teokseen)

© Suvi Niinisalo ja Etelä-Karjala-instituutti
Graafinen suunnittelu Suvi Niinisalo

Projektia ovat rahoittaneet Etelä-Karjalan liitto
ja Lappeenrannan kaupunki

Etelä-Karjala-instituutti
Lappeenrannan teknillinen yliopisto
PL 20
53851 LAPPEENRANTA
www.lut.fi/eki

ISBN 978-952-214-463-8
ISBN 978-952-214-487-4 (PDF)
ISSN 1795-2865

Lappeenrannan teknillinen yliopisto
Digipaino, 2007.

Sisällys:

Esipuhe 7

1. Lähtökohdat 9
    Käsitteiden määrittely 12

2. Katsaus Etelä-Karjalan kulttuurin nykytilaan 15
    Kulttuurin perusverkosto 18
        Kirjastot, museot ja arkistot 20
        Ammatilliset teatterit ja orkesterit 23
        Taiteen perusopetus, kulttuurialan koulutus ja tutkimus 24
    Eteläkarjalainen talkoohenki 26
        Kulttuuritapahtumat 26
        Kolmas sektori kulttuuritoimijana 27
    Taiteen alat ja media 28
        Musiikki, kuvataide ja sanataide 28
        Käsityö ja muotoilu 31
        Estraditaiteet 32
        Media ja audiovisuaalinen ala 34

3. Swot-analyysi 37
    Analyysin yhteenveto 39

4. Tulevaisuuden näkymät 41
    Uhkakuvien skenaario 42
    Pysähtyneisyyden tila 44
    Itään päin suuntautuva skenaario 46
    Mahdollisuuksien skenaario 48

5. Tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset 51

Kirjallisia lähteitä 59

Liite: Ideapankki 63

Esipuhe

Vuonna 2005 uudella kokoonpanolla työnsä aloittanut Etelä-Karjalan liiton kulttuurityöryhmä katsoi tärkeäksi tehtäväkseen saada maakunnalle oma kulttuuristrategia. Aikaisemmin varsinaista kulttuuristrategiaa ei maakunnassa ole kirjoitettu. Strategian käytännön kirjoitustyön tekijäksi kulttuurityöryhmä valitsi Etelä-Karjala-instituutin. Instituutti Lappeenrannan teknillisen yliopiston erillislaitoksena on keskittynyt omalta osaltaan tukemaan Etelä-Karjalan kehitystä tekemällä akateemista yhteiskuntatieteellistä ja humanistista tutkimusta maakuntaa ja sen lähialueita koskettavista teemoista. Miksi kulttuuristrategian kirjoittaminen sitten koettiin tärkeäksi?

Etelä-Karjalan liiton maakuntaohjelma vuosiksi 2007–2010 valmistui joulukuussa 2006. Maakuntaohjelma sisältää maakunnan mahdollisuuksiin ja tarpeisiin perustuvat kehittämisen tavoitteet, toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi, maakunnan kehittämisen kannalta olennaiset hankkeet ja suunnitelman ohjelman rahoittamiseksi. Ohjelmassa painotetaan maakunnan yritystoiminnan, osaamisen ja rakenteiden kehityksen tukemista ja samat näkökulmat sisältyvät myös tämän strategian lähtökohtiin. Ohjelma nojaa eri toimialojen omiin strategioihin, joiden joukkoon kulttuuristrategia ensimmäistä kertaa liitettiin syksyllä 2006. Siksi tästä strategiasta puhutaan *ensimmäisenä* maakunnallisena kulttuuristrategiana. Kulttuuristrategia osana ohjausvaikutteisia strategioita nostaa myös kulttuurin arvostusta ja profiilia maakunnassa.

On totta, että kulttuuri leikkaa jossain suhteessa kaikkia toimialoja, mutta on tärkeää, että se nostetaan maakuntaohjelmassa myös omaksi strategiseksi kokonaisuudekseen. 2000-luvulla kulttuuri on yhä enemmän nostettu esille yhtenä alueellisen hyvinvoinnin, vetovoimaisuuden ja asukasviihtyvyyden luojana ja ylläpitäjänä. Globaalissa, mutta samalla myös pirstaloituvassa maailmassa sen rooli korostuu entisestään identiteetin rakentajana, sosiaalisen yhteenkuuluvuuden keskeisenä osatekijänä ja monikulttuurisen vuoropuhelun lisääjänä. Otsikko *Luovuus sitoo sirpaleita* osoittaa jo yhden keinon maakunnallisen yhtenäisyyden saavuttamiseksi.

Se kertoo myös osaltaan maakunnallisen kulttuurin tämän hetkisestä sirpaloituneesta tilasta.

Ohjausvaikutteisuus tarkoittaa, että liitolta eri kulttuuriprojekteihin haettavat rahat tulisi olla perusteltavissa kulttuuristrategian pohjalta. Siten tämä strategia ohjaa maakunnan kulttuuria haluttuun suuntaan; nostaa esille kuusi kulttuurikentän tavoitekohtaa ja luottaa siihen, että kulttuuritoimijat itse ottavat vastuun mahdollisten ongelmien ratkaisusta. Strategian tarkoitus on palvella koko monitahoista kulttuurin kenttää sen useine erilaisine toimijoineen. Lopussa on esitelty myös toimintaohjeistuksia siitä, millaisia hankkeita kulttuurinkentällä voitaisiin rakentaa. Ne ovat luonteeltaan yleisluontoisia, mutta viitoittavat kuitenkin tietä kohti strategiassa esiteltyä kulttuurivisiota.

Voidaan sanoa, että strategiaprosessi lähti käyntiin jo 22.9.2005 Lappeenrannan Kasinolla pidetyssä seminaarissa *Kulttuurin tulevaisuus Etelä-Karjalassa*. Seminaari tiivisti yhteen kulttuurikentän moninaisia toiveita tulevaisuutta varten ja kyti siemenen yhteisestä strategiasta. Tämän jälkeen keskustelu on jatkunut useissa eri tilaisuuksissa ja ne kaikki ovat olleet myös tämän strategian lähtökohtina. Aikaisemmin maakunnassa on luonnollisesti kirjoitettu myös monia kulttuurialakohtaisia strategioita sekä erinäisiä selvityksiä ja raportteja kulttuurista ja sen osa-alueista. Esimerkiksi vuonna 1997 kirjoitettiin Etelä-Karjalan osaamis- ja kulttuuristrategia, jonka tavoitteena oli: ”muotoilla maakunnallisen sivistysstrategiatyön ohjelma maakunnallisen kehityksen tukemiseksi sivistyselämän kehitysedellytyksiä, osaamisvarantoa ja kulttuurin elinvoimaa lisäävin keinoin” (Heiliö 1997).

Luovuus sitoo sirpaleita -strategia on puolestaan lähtenyt liikkeelle maakunnallisen kulttuurin nykytilan kartoituksesta ja analysoinnista. Etelä-Karjalan kulttuurivisio ja strategiset tavoitteet ovat rakentuneet siten maakunnallisen kulttuurin nykytilanteesta käsin – eivät niinkään aikaisempiin strategiateksteihin pohjautuen – mikä on kirjoitustyön aikana auttanut osaltaan säilyttämään ennakkoluulottoman asenteen erilaisten kulttuurikäsitteiden ja -näkökulmien viidakossa. Toisaalta se tuo mukanaan väistämättä joitain päällekkäisyyksiä, mitkä anteeksi annettakoon. Tämän strategian tarkoituksena ei ole vähentää aikaisempien kulttuuriselvitysten, -ohjelmien tai -strategioiden arvoa, mutta ei myöskään katsoa liikaa taaksepäin, vaan rohkeasti tästä päivästä tulevaisuuteen.

Pirjo Ikäheimonen Itä-Suomen lääninhallituksesta on tutkinut maakunnallisten kulttuuristrategioiden vaikutusta kulttuurin rahoitukseen (Ikäheimonen 2004). Selvityksestä kävi ilmi, että kulttuuristrategian omaavat maakunnat ovat pystyneet paremmin ohjaamaan rahaa laajoille

kulttuurihankekokonaisuuksille. Selvitys osoittaa myös sen, miten kulttuuristrategiassa painotetut alueet ovat painottuneet myös rahanjakamisessa. Näin on voitu hyödyntää rakennerahastovaroja tehokkaammin strategisesti tärkeinä pidetyillä kulttuurin kärkialoilla. Ikäheimonen painottaa, että strategiatyö ohjaa siten tehokkaasti maakuntien kulttuuritoimintaa valittuun suuntaan ja määriteltyihin tavoitteisiin.

Tämä on vain yksi osoitus siitä, ettei ole yhdentekevää onko maakunnalla kulttuuristrategiaa vai ei. Kuten tämän strategiaprosessin kautta olemme huomanneet, maakunnassa syntyy strategiatyön puitteissa myös kaivattua keskustelua niin kulttuurin tulevaisuuden linjauksista ja painotuksista kuin kulttuurin arvostuksesta maakunnassa yleensä. Kulttuuristrategia tuo kulttuurialalle myös tärkeää poliittista painoarvoa.

Luovuus sitoo sirpaleita -strategiaa on ollut työstämässä ja ideoimassa suuri joukko ihmisiä. Henki kulttuuristrategian saattamiseksi maakuntaan on ollut iloinen, myönteinen ja energinen. Erilaisin keskusteluin, haastatteluin ja seminaarein monet maakunnan toimijat ovat aktiivisesti antaneet oman panoksensa kulttuuristrategian sisällön hioutumisessa. Kesäkuussa 2007 järjestetyissä Etelä-Karjalan kulttuurin tulevaisuustalkoissa kulttuuristrategian aineksia pohdittiin eri teemaryhmissä. Tulos oli selkeä: eteläkarjalainen kulttuuri koettiin positiivisessa valossa ja sen tulevaisuus elintärkeänä maakunnalle. Seminaarin henki ja tulokset ovat luettavissa tässä strategiassa.

Syksyllä 2007 strategia laitettiin myös kommenttikierrokselle maakuntaan, niin kuntiin kuin eri kulttuuritoimijoillekin (yhteensä yli 150 toimijalle), jolloin heillä on ollut tilaisuus kommentoida strategian sisältöä. Kommenttikierroksella kommentteja tuli etenkin kappaleeseen 2. kulttuurin nykytilasta, mikä kertoo, että se koetaan läheiseksi ja tärkeäksi osaksi strategiaa. Kommentit kertovat myös tarpeesta laajempaan selvitykseen tai tutkimukseen, jossa pystyttäisiin perehtymään tarkemmin ja syvällisemmin asiaan, esimerkiksi resurssien osalta.

Etelä-Karjalan liiton kulttuurityöryhmä on ollut strategiakirjoitusprosessin taustatukena, kommentoinut ja antanut asiaan omia näkökulmiaan, mistä ryhmän jäsenet ansaitsevat suuren kiitoksen. Kulttuurityöryhmään kuuluvat kulttuurityöryhmän puheenjohtaja Matti J. Kuronen, sihteeri Pirjo Hietala, kuvataiteilija Jouko Lempinen, koulunjohtaja Markku Kukkonen, kulttuuriyrittäjä Virve Niiranen, kirkkomuusikko Jelena Putina, rehtori Ainomarja Virtanen, hallituksen edustajana kehityspäällikkö Ari Berg sekä tutkija Suvi Niinisalo.

Myös hankkeen ohjausryhmä on ottanut kiitettävän aktiivisen roolin projektin eri vaiheissa, kommentoijina, ideoijina ja tukijoina. Ohjausryhmässä ovat vaikuttaneet: Etelä-Karjala-instituutin johtaja Kalle Michelsen, kulttuurityöryhmän puheenjohtaja Matti J. Kuronen, vapaa-aikatoimen johtaja Helena Hokkanen, maakuntakirjaston johtaja Päivi Parviainen, Lappeenrannan kaupungin kulttuurisihteeri Jorma Kallio, Irti Teatterin ohjaaja Sami Sivonen ja hankkeen rahoittajan edustajana Etelä-Karjalan liiton maakunta-asiamies Pirjo Hietala.

Tämän lisäksi suuren avun olen saanut myös Etelä-Karjalan kesäyliopiston rehtori Minna Buurelta, kesäyliopiston suunnittelija Leena Saloselta, Humanistisen ammattikorkeakoulun lehtoreilta Päivi Ruutiaiselta sekä Leena Krekulalta. Strategian kannessa oleva taiteilija Kimmo Heikkilän teos Maanpaloja (2006) inspiroi strategian sisältöä ja otsikkoa, josta hänelle suuri kiitos. Erityiskiitoksen ansaitsevat myös yhteiskuntatieteiden kandidaatti Laura Timonen ja tutkija Kristiina Korjonen-Kuusipuro, joiden apu strategian valmistumiselle on ollut korvaamaton.

Viime kädessä strategia on kuitenkin vain pino paperia, joukko kirjoitusta ja tietokoneen bittejä, mikä konkretisoituu vain käytännön kovalla työllä, yhdessä tekemisellä ja tavoitteellisella toiminnalla. Toivottavaa olisi, että jokainen ryhtyisi heti strategian lukemisen jälkeen jo suunnittelemaan, miten itse voisi toiminnallaan vaikuttaa siihen, että lopussa esitetyt tavoitteet tulevaisuudessa saavutettaisiin. Tätä korostaaksemme kirjoitimme strategian loppuun runon, jonka toivon innostavan maakuntalaisia astumaan reippaasti kohti tavoitteita.

Tämä strategia on tarkoitettu kaikille eteläkarjalaisille Parikkalasta Ylämaalle ja Suomenniemelle sekä nuorista vanhoihin ja kulttuuriaktiivisista vähemmän aktiivisiin. *Luovuus sitoo sirpaleita* on kirjoitettu korkeatasoisen eteläkarjalaisen kulttuurin ja hyvän tulevaisuuden puolesta, kulttuurikentän sirpaloitumista vastaan.

Marraskuussa 2007

Suvi Niinisalo
Etelä-Karjala-instituutin tutkija
ja kulttuurityöryhmän jäsen

1. Lähtökohdat

Etelä-Karjalan kulttuurivisio:

Etelä-Karjala tunnetaan kulttuurimaineisena maakuntana, jossa kulttuuri on alueellisesti monimuotoista ja elinvoimaista, kansainvälistä ja korkeatasoista. Luovat toimialat ja kulttuuriyrittäjyys kukoistavat ja monipuolistavat elinkeinoelämää ja kilpailukykyä ja luovat uusia työpaikkoja. Luovuus, iloinen yhdessä tekeminen, taiteiden ja kulttuurin itseisarvon tunnustaminen ja monimuotoinen arvostaminen ovat vahva osa eteläkarjalaisuutta.

Luovuus sitoo sirpaleita on osa Etelä-Karjalan liiton maakuntaohjelmaa. Maakuntaliitot ovat Suomessa lakisääteisesti vastuussa aluekehityksestä. Nyt maakuntaohjelmaan on saatu ensimmäinen, vain kulttuuria koskeva maakunnallinen strategia. Vaikka kulttuuristrategia on osa vuosille 2007–2010 tarkoitettua maakuntaohjelmaa, ei kulttuuristrategiaa ole kirjoitettu vain näille vuosille. Tarkoituksena on katsoa tulevaisuuteen ilman sitovia vuosimääreitä. On kuitenkin tärkeää, että strategiaa päivitetään muutaman vuoden välein, koska tulevaisuuden arvaamattomat kehityskulut voivat yllättää joustavankin strategiapaperin.

Ohjausvaikutteisena strategiana kulttuuristrategia ohjaa hankerahoitusta yhteisesti sovittujen painotusten mukaan vahvistaen samalla pitkäjänteistä työtä maakunnallisen kulttuurin hyväksi ja kohdistaen resursseja yhteisiä päämääriä silmälläpitäen. Kulttuuristrategian on tarkoitus tasapuolisesti palvella kaikkia maakunnan kuntia. Tätä maakuntatason strategiaa kunnat voivat halutessaan – ja olisi suotavaakin – itsenäisesti tarkentaa oman kuntansa kulttuurisektorille sopivaksi. Myös kulttuuriorganisaatiot voivat käyttää tätä strategiaa pohjana suunnitellessaan tulevaa. Tämän vuoksi strategiasta on haluttu luoda joustava ja tarpeeksi väljä kokonaisuus, josta jokainen kunta voi hyötyä parhaaksi katsomal-

laan tavalla. Tarkoituksena ei siten ole keskittyä yksityiskohtiin, vaan laajempiin kokonaisuuksiin. Ohjausvaikutteisuuden idea toimii jokseenkin samalla tavoin – tavoitteidenasettelun päälinjaukset ja -painotukset ovat selkeitä, mutta niiden sisällä erityyppisille hankkeille on jätetty tilaa.

Laajempana viitekehyksenä maakunnalliselle kulttuuristrategialle toimii niin valtakunnalliset strategiat kuin EU-tason strategiatkin. Kulttuurin kannalta tärkeä on esimerkiksi uudistettu Lissabonin strategia. Sen päätavoitteena on, että EU olisi vuoteen 2010 mennessä maailman dynaamisin ja kilpailukykyisin tietoon perustuva talousalue. Strategiassa korostetaan luovuuden vaikutusta kilpailuetuna. Siten myös kulttuurin toimialojen taloudellinen merkitys kasvaa. Kulttuuria pidetään myös välttämättömänä edellytyksenä EU:n strategisten tavoitteiden edistymiselle.

EU:n komissio on katsonut kulttuuriasian niin tärkeäksi, että hyväksyi toukokuussa 2007 EU:n ensimmäisen kulttuuristrategian. Uuden strategian mukaan kulttuurin taloudelliset vaikutukset on hyödynnettävä entistä paremmin ja kulttuuriala on otettava tiiviimmin mukaan EU:n toimintaan. EU on sitoutunut myös edistämään kulttuurien monimuotoisuutta ja niiden välistä vuoropuhelua. Viime kädessä vastuu kulttuuristrategian käytännön toteutuksesta on jäsenvaltioilla itsellään. Vuoden alusta käynnistyi myös EU:n uusi kulttuurin puiteohjelma *Kulttuuri*. Kulttuuri-ohjelma seuraa vuoden 2006 lopulla päättynyttä Kulttuuri 2000 -ohjelmaa ja sen kausi kattaa vuodet 2007–2013. Kulttuuri-ohjelmasta tuetaan eurooppalaisten kulttuuriorganisaatioiden yhteistyössä suunnittelemia ja toteuttamia yhteistyöhankkeita ja -toimia.

Komissio on ehdottanut myös vuoden 2008 nimeämistä Euroopan kulttuurienvälisen vuoropuhelun teemavuodeksi. Muiksi teemavuoden tavoitteiksi on nostettu kulttuurin roolin tukeminen Lissabonin strategian toteuttamisessa, aktiivisen Euroopan kansalaisuuden kehittäminen ja kulttuurisen moninaisuuden korostaminen.

Valtakunnan tasolla kulttuurisektori on ollut viimeisen vuosikymmenen aikana muutoksessa. Kulttuuripolitiikassa perinteiset kulttuuriarvot ovat saaneet yhä enemmän kilpailijakseen sosiaaliset, aluepoliittiset ja taloudelliset näkökulmat. Kustannustehokkuusajattelu näkyy selvästi myös kulttuurisektorilla ja kulttuurin vaikuttavuudessa otetaan yhä useammin esille erilaiset hyötynäkökulmat. (Kinnunen 2006). Kulttuurin taloudellisia vaikutuksia on vaikea tutkia tai edes arvioida, mutta yleinen käsitys on,

että kulttuurisektorille suunnattu rahoitus tulee takaisin suorina taloudellisina kerrannaisvaikutuksina lähes kaksinkertaisesti.

EU:n strategisia linjauksia seuraillen opetusministeriö lanseerasi oman luovuusstrategiansa markkinoille loppuvuodesta 2006. Siinä korostettiin, ettei luovuus ole vain kulttuuriin liittyvä, vaan kaikkiin yhteiskunnallisiin toimintoihin liittyvä asia. Luovuus ja innovatiivisuus kulkevat käsi kädessä ja ovat avain tulevaisuuden Suomea rakennettaessa. Luovuutta ei kuitenkaan voida valtion taholta ostaa tai siihen ei voida pakottaa. Siksi valtion on luotava uusia keinoja ja rakenteita kulttuurikasvatuksen, luovuuden ja itsensä ilmaisemisen mahdollistamiseksi ja turvaamiseksi eri puolilla Suomea.

Opetusministeriö on viime aikoina panostanut myös kulttuurivientiin ja sen kehittämiseen, koska kotimarkkinat Suomessa ovat taidetarjontaan nähden suppeat. Kulttuurituotteiden viennillä pyritään vahvistamaan Suomi-brändiä ulkomailla, lisätä vientituloja ja parantaa kulttuurisektorin työllisyysnäkymiä. Ministeriö toivoo myös luovan talouden toimialojen ja yleensä kulttuurin merkityksen Suomen kansantaloudessa kasvavan. Kulttuurin kansantaloudellisia vaikutuksia pohtimaan on koottu erillinen asiantuntijaryhmä.

Kulttuuriviennin kehittämisohjelmaa valmistelevassa työryhmässä ovat opetusministeriön lisäksi mukana ulkoasiain-, kauppa- ja teollisuus- ja valtiovarainministeriöt sekä Teknologian kehittämiskeskus TEKES, Matkailun edistämiskeskus MEK ja Finpro ry. Työryhmä pohtii muun muassa sitä, miten kulttuuriviennin rakenteellisia esteitä voitaisiin poistaa ja miten ministeriöiden työnjako asiassa tulisi toteuttaa. Kulttuuriviennissä Suomella on ongelmia etenkin tuotteistuksessa, promovoinnissa ja markkinoinnissa. Kulttuuriviennin saralla taiteen kenttä tekee lisäksi oman kehittämisstrategiansa asiasta. (Opetusministeriö 2007).

Valtioneuvoston periaatepäätöksellä keväällä 2003 hyväksyttiin Taide- ja taiteilijapoliittinen ohjelma, joka sisältää keskeiset suomalaisen taide- ja taiteilijapolitiikan toimintasuunnitelmat ja toimenpiteet ja on siksi yksi tärkeimmistä taidepolitiikkaan liittyvistä 2000-luvun ohjelmista. Muita opetusministeriön ohjelmia ja painopistealueita ovat olleet muun muassa koulutuksen ja työelämän suhteiden tiivistäminen, kulttuuriperinnön säilyttäminen ja digitalisointi, taiteen ja kulttuurin monimuotoisuuden säilyttäminen, kulttuurisisältöjen tuottaminen, aikuiskoulutus sekä lasten ja nuorten kulttuurin edistäminen ja tukeminen.

EU- ja valtakunnallisen tason strategioilla katsotaan asioita laajemmasta perspektiivistä. Niissä korostuu kuitenkin ajatukset ”syrjästä esiin” ja ”alueiden vahvuudeksi”, mikä on tärkeä muistaa, kun puhutaan maakunnallisista asioista. Jokaisella alueella on omat erikoispiirteensä ja lähtökohtansa, jotka edellyttävät oman alueellisen strategian työstämistä. *Luovuus sitoo sirpaleita* -strategian tarkoituksena on nostaa esille Etelä-Karjalan maakunnan erityispiirteet ja toimia maakunnan kulttuurisektorin toimintasuunnitelmana tulevina vuosina. Strategian on tarkoitus myös omalta osaltaan sitouttaa maakunnan toimijoita pitkäjänteiseen työhön kulttuurin hyväksi. Strategia tulee myös päivittää muutaman vuoden välein – korjata tämän strategian puutteita ja tarkistaa toimintalinjauksia.

Strategia jakautuu kuuteen osaan. Lähtökohtien lisäksi käydään läpi maakunnan kulttuurin nykyistä tilaa eri aloilta katsottuna. Kolmannessa osassa esitellään Etelä-Karjalan kulttuurin vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat SWOT-kaaviona, jonka jälkeen skenaariot esittävät neljä vaihtoehtoista pitkänaikavälin kehityspolkua ja luovat osaltaan joitain mahdollisia kehitysnäkymiä Etelä-Karjalan maakunnan kulttuurille. Tavoite- ja toimenpideosiossa nostetaan esille temaattisia tavoitekokonaisuuksia ja toimenpide-ehdotuksia, joiden avulla maakunnan kulttuurisektori voi ponnistaa kohti yhteistä visiota. Loppuun liitteeksi on koottu vielä strategiaprosessin kuluessa syntyneitä ideoita ja konkreettisia ehdotuksia maakunnan kulttuurisektorin toiminnan parantamiseksi ja kehittämiseksi.

Käsitteiden määrittely

Kulttuurin käsite voidaan ymmärtää hyvin monella tavalla. Kulttuuri tulee latinankielisestä sanasta ’*cultura*’, joka tarkoittaa maanviljelyä tai nykyisin pikemminkin ”hengenviljelyä”. Laajimmillaan kulttuuri voidaan käsittää kattamaan kaikkea inhimillistä toimintaa. Suppeimmillaan kulttuuri voidaan käsittää ainoastaan korkeakulttuurina, taiteena tai tietyn ihmisryhmän taideharrastuksena. Kulttuurin käsitettä voidaan niin ikään lähestyä esimerkiksi inhimillisen tiedon ja taidon korkeimpana muotona, elämäntapana tai arvo- ja tietojärjestelmänä. Kulttuurin määritelmä muokkautuu kuhunkin aikaan ja tilanteeseen sopivaksi – se ei ole muuttumaton. Tämän strategian kannalta onkin syytä tarkentaa kulttuurin käsitettä.

Tässä strategiassa kulttuuri ymmärretään monitasoisena käsitteenä. Kulttuurilla tarkoitetaan toimialakohtaista kokonaisuutta, johon kuuluvat

kuntien tarjoamat kulttuuripalvelut, (kuten taiteen perusopetus), kulttuuri-instituutiot, (kuten museot ja teatterit) sekä kulttuuriyrittäjyyden eri muodot. Toisaalta kulttuurin ymmärretään laajempana kokonaisuutena. Se tarkoittaa tietyn ihmisryhmän elämäntapaa siihen liittyvine arvostus-, uskomus- ja kommunikointitapoineen. Tällöin kulttuuri viittaa tietyn yhteisön tapoihin ja perinteisiin (vrt. eteläkarjalaisuus, eteläkarjalainen henki). Tällaiset kollektiiviset rakenteet toimivat jokaisen yhteiskunnan ja kulttuurin pohjana ja erottavat ne samalla toisista kulttuureista omakseen. Kulttuuri luo myös jatkuvuutta ja vakautta sekä merkityksiä ja sisältöjä yhteisön ihmisille.

Kulttuurilla on siten itseisarvo, sillä se on kiinteä osa yhteisön toimintaa. Oikeus kulttuuriin ja omaan kulttuuri-identiteettiin ja sen vahvistamiseen ja ilmaisemiseen on jokaisen perusoikeus. Samoin myös taiteella on itseisarvonsa. Mutta samalla kulttuurilla ja taiteella on myös välinearvo. Kulttuuri voi instrumentaalisessa merkityksessä toimia välineenä tietyn tavoitteen tai päämäärän saavuttamiseksi, kuten esimerkiksi luovuuden, sosiaalisen kanssakäymisen tai hyväksynnän tai taloudellisen voiton välineenä.

Tämän strategian kannalta on erittäin tärkeää muistaa, ettei kulttuuri itseisarvona tai välinearvona ole toisiaan poissulkevia. Kulttuurin itseisarvo tunnustetaan, mutta myös kulttuurin seurannaisvaikutukset on hyväksyttävä. Kulttuuri kuuluu jokaiselle eteläkarjalaiselle, ei vain tietylle ihmisryhmälle – samoin kuin luovuus, joka ei ole vain taiteilijoiden yksinoikeus.

Kulttuurisektorilla tarkoitetaan toimialoja, tuotteita ja palveluita jotka ovat yhteydessä luovaan, henkiseen ja taiteelliseen toimintaan. Sektoriajattelu liittyy hallintoon, mutta pitää sisällään hyvin monenlaista toimintaa. Kulttuuritoimija puolestaan toimii kulttuurin kentällä. Se voi olla niin yksittäinen ihminen, luovan toimialan yrittäjä kuin julkinen instituutiokin. Kulttuuritoimija-sana ei siten viittaa vain virkamiehiin tai organisaatioihin, vaan myös yksittäisiin persooniin ja taiteen tekijöihin.

Luovat toimialat voidaan ymmärtää monin tavoin. Tässä ne liittyvät taiteen ja kulttuurin eri alojen teosten tuotantoon, välittämiseen ja jakeluun. Toisin sanoen se tarkoittaa toimintaa ja ammatteja, jotka liittyvät yksilöllisiin taitoihin, lahjakkuuteen sekä luovaan toimintaan ja niiden sisällön levittämiseen. Käsite on hyvin lähellä kulttuuriyrittäjyyttä sekä luovaa teollisuutta ja tuotantoa.

2. Katsaus Etelä-Karjalan kulttuurin nykytilaan

Tässä kappaleessa käsitellään Etelä-Karjalan kulttuurin nykyistä tilaa. Tarkoitus on *esimerkkien* avulla luoda lyhyt katsaus maakunnan kulttuurin eri osa-alueisiin. Kun kulttuuri ajatellaan laajana käsitteenä, joka läpi leikkaa niin kunnallisen kulttuuritoimen, koulutuksen, tutkimuksen kuin kulttuuriperinnön ja taiteet, on kaikkia maakunnan kulttuuritoimijoita siten tässä katsauksessa mahdotonta mainita. Esitys saattaa siten antaa pinnallisen kuvan maakunnan monipuolisesta kulttuurista, mutta strategiaprosessin aikana kaikki keskeiset osa-alueet on kuitenkin käyty läpi. Kappale on tärkeä, sillä se esittää lähtökohdat niin seuraavan osion SWOT-analyysille kuin koko strategian tavoite- ja toimenpideosiollekin.

Ennen paneutumista Etelä-Karjalan kulttuurin tilaan on syytä tarkastella hieman itse maakuntaa ja sen ominaispiirteitä.

Etelä-Karjalan maakunnan kunnat:

- Imatra
- Joutseno
- Lappeenranta
- Lemi
- Luumäki
- Parikkala
- Rautjärvi
- Ruokolahti
- Savitaipale
- Suomenniemi
- Taipalsaari
- Ylämaa

Etelä-Karjalan maakunta kuuluu Etelä-Suomen lääniin. Pohjoisesta maakuntaa rajaa Etelä-Savo ja pieneltä osin myös Pohjois-Karjala, lännestä Kymenlaakso ja idästä Venäjä. Etelä-Karjala muodostuu 12 kunnasta, joista seitsemällä on yhteinen raja Venäjän kanssa. Rajaa Venäjän kanssa kertyy yhteensä 185 km. Etelä-Karjalan maantieteellinen sijainti luo maakunnalle myös kulttuurisia haasteita – EU:n ja Venäjän raja on samalla raja kahden erilaisen kulttuurin välillä. Rajalla kulkee myös kuilu kahden toisistaan poikkeavan elintason välillä. Liikenne ja kauppa Suomen ja Venäjän välillä on kasvanut tasaisesti, mutta toisaalta Etelä-Karjalan maantieteellistä sijaintia ei osata vielä hyödyntää tarpeeksi. Etelä-Karjala on varsin pieni maakunta, joten välimatkat paikasta toiseen eivät ole pitkiä.

Vuonna 2006 Etelä-Karjalassa asui 135 255 asukasta. 15,2 % maakunnan väestöstä on alle 15-vuotiaita (koko maan keskiarvon ollessa 17,3 %). Yli 65-vuotiaiden määrä maakunnan väestöstä on 19,4 % (koko maan keskiarvo 16,0 %). Suomen kaikista maakunnista Etelä-Karjalassa on toiseksi vähiten alle 15-vuotiaita ja toiseksi eniten yli 65-vuotiaita. Vain Kainuu menee Etelä-Karjalan edelle. (Tilastokeskus 2007). Maakunnan väestö vanhenee ja väkiluku on ollut laskusuhdanteinen. Tämä asettaa

tietenkin myös kulttuuristrategialle omanlaisia painotuksia, kuten esimerkiksi miten tehdä alueesta vetovoimaisempi kulttuurin avulla.

Elinkeinorakenteessa kokonaistyöpaikoista suurin osuus on kaupalla ja palveluilla (yli 65 %), mutta teollisuudessa on myös miltei kolmannes työpaikoista. Maa- ja metsätaloudessa työpaikkojen määrä vähentyy, kun puolestaan kulttuuri- ja matkailualan odotetaan työllistävän ihmisiä tulevaisuudessa yhä enemmän. Työpaikat keskittyvät maakunnan ydinalueelle (Lappeenranta, Joutseno, Imatra), kun taas maaseudulla niiden määrä vähenee. Samoin myös hyvätuloiset hakeutuvat useammin kaupunkeihin tai niiden lähialueille.

Etelä-Karjalaa pidetään suosittuna matkailualueena. *Suomen matkailun aluerakenne 2005* -tutkimusraportissa todetaan, että kulttuurivetovoimaindikaattoreilla mitattuna Lappeenranta sijoittuu valtakunnan tasolla kulttuurivetovoimaisimpien kaupunkien joukkoon. Indikaattoreita olivat esimerkiksi museot ja historiakohteet sekä näyttämö- ja konserttitoiminta. Maakuntatasolla Etelä-Karjala sijoittuu niin ikään matkailuvetovoimaisimpien maakuntien joukkoon. (Leinonen, et al. 2007). Kulttuurimatkailu onkin nostettu keskeisimmissä maakunnallisissa strategiaasiakirjoissa esille yhdeksi painopistealueeksi. Samalla, kun matkailu tuo maakuntaan lisää rahaa ja työpaikkoja, voi kunnan omasta perinteestä ja historiasta kumpuava kulttuurimatkailu lisätä myös maaseudun elinvoimaisuutta.

Etelä-Karjalan maantieteellinen sijainti antaa alueelle hyvät lähtökohdat kansainvälisyyteen, mutta yhteistyötä tehdään Venäjän lisäksi myös muihin suuntiin. Kaakkois-Suomen taidetoimikunta on esimerkiksi vuokrannut vierasasunnon taiteilijoiden ja taideopiskelijoiden käyttöön Barcelonan keskustasta. Myös Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulun kulttuurin koulutusalalla on vahvat kansainväliset kontaktit, joita hyödynnetään opetuksessa. Kulttuuriyhteistyö eri maiden välillä syntyy usein henkilökohtaisista kontakteista, mutta samalla niistä voivat hyötyä muutkin maakunnan toimijat. Kontakteja tulee kuitenkin pitää yllä aktiivisesti.

Maakuntaa määrittävät myös monella tapaa sen omaleimainen kulttuuriperinne ja -ympäristö. Kulttuuriperinteellä on Etelä-Karjalassa vahvat juuret. Perinteet näkyvät maakunnan ihmisten puheessa, tavassa olla, erilaisissa tuotoksissa, jne. Perinteet ovat osa arkipäivää. Ne muokkautuvat ajassa ja paikassa ja vaihtelevat ihmisryhmittäin. Esimerkiksi elinkeinorakenteen muutos, muualta muuttaneet ihmiset ja media muokkaavat etelä-karjalaista perinnettä. Tässä globaalin talouden ja Internetin ajassa oman

identiteetin ja perinteen merkitys lisääntyy entisestään. Vuoden 2007 keväällä maakuntaan perustettiin esimerkiksi Etelä-Karjalan ruokakulttuurin edistämisryhmä, joka pyrkii tekemään maakunnan ruokakulttuuria tunnetuksi paikallisesti sekä kansallisesti.

Kulttuuriympäristö muodostuu rakennusperinnöstä, kulttuurimaisemasta ja muinaisjäännöksistä. Etelä-Karjalan asustushistoria ulottuu kivikaudelle asti. Esimerkiksi Joutsenon Kuurmanpohjan alue on yksi koko eteläisen Suomen vanhimmista kivikauden asuinpaikoista. Kivikautisia asuinpaikkoja on alueelta löytynyt useita. Varhaisin löytö on ajoitettu aikakauteen noin 8700 e.a.a. Eteläkarjalainen esihistoria näkyy maakunnan maisemassa myös kalliomaalauksin, joita löytyy alueelta eniten koko Suomesta (vuoden 2005 tiedon mukaan 33 kpl). Kiinteitä muinaisjäännöksiä on vain 476 kappaletta, jos esimerkiksi vertaa pinta-alaltaan suurempaan Etelä-Savoon, josta niitä löytyy 1112 kappaletta.

Etelä-Karjalassa on niin ikään verrattain vähän valtakunnallisesti merkittäviä kulttuurihistoriallisia ympäristöjä, valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita ja rakennussuojelulain nojalla suojeltuja kohteita. Viimeksi mainittuja on Ahvenanmaata lukuun ottamatta Etelä-Karjalassa kaikkein vähiten muuhun Suomeen verrattuna. (Tilastokeskus 2007). Valtakunnallisesti merkittäviä kulttuurihistoriallisia ympäristöjä löytyy kuitenkin maakunnan jokaisesta kunnasta. Museovirasto on luetteloinut kohteet vuonna 1993 (Museovirasto 1993), mutta on parhaillaan tekemässä uutta listaa. Näiden lisäksi on luonnollisesti olemassa kuitenkin paljon maakunnallisesti ja paikallisesti merkittäviä kohteita. Maakuntakaavoituksen yhteydessä laaditaan myös maisema- ja kulttuuriympäristöselvitystä, johon paikalliset kohteet merkitään (Etelä-Karjalan Liitto).

Nähtävyyksiä Etelä-Karjalassa:

- Lappeenrannan Linnoitus ja satama
- Saimaan kanava
- Imatrankoski ja Valtionhotelli
- Rautjärven Hiitolanjoki
- Haukkavuori
- Ylämaan jalokivikylä
- Ruokolahden Kirkonmäki
- Parikkalan patsaspuisto

Suomalaisen yhteiskunnan rakennemuutos on osaltaan muuttanut kulttuuriympäristöjä ja maisema-alueita viime vuosikymmenten aikana. Muutos näkyy etenkin maaseudulla. Ympäristökasvatus ja neuvonta toimivat välillisesti kulttuuriympäristöjen säilymisessä, mutta myös alueiden hoito ja luonteva käyttö edesauttavat alueiden säilymistä. Viime kädessä maankäyttö- ja rakennuslaki sekä luonnonsuojelulaki takaavat kulttuuriympäristön säilymisen. (Ympäristöhallinto 2007). Etelä-Karjalassa kulttuuriympäristön säilymiseen tulisi kiinnittää merkittävästi enemmän huomiota.

Onnistunut esimerkki kulttuuriympäristön säilyttämisestä maakunnassa löytyy Lappeenrannan Linnoituksen alueesta. Alueella yhdistyy niin rakennusperintö-, kulttuurimaisema- kuin muinaismuistokohdekin. Aluetta ryhdyttiin restauroimaan Museoviraston ja Lappeenrannan kaupungin toimesta jo 1970-luvulla. Nykyisin alue on yksi seudun merkittävimmistä kulttuuri-

perintökohteista. Muita merkittäviä eteläkarjalaisia kulttuuriympäristökokonaisuuksia ovat muun muassa Saimaan kanavan ja Imatrankosken alueet.

Kunkin alueen arkkitehtuuri heijastelee historiaansa: aikansa arvostuksia, tyylejä ja yhteiskuntaa. Maakunnan kollektiivinen muisti kytkeytyy eri aikoina rakennettuihin alueisiin. Tästä perspektiivistä katsottuna Etelä-Karjalan arkkitehtuuri on monipuolista, mutta rakennuskanta varsin nuorta.

Etelä-Karjalan rakennuskannalle tyypillisiä piirteitä ovat monet eri aikakausien kirkot, maaseudun maalaistalot ja tyyppitalot sekä teollisuuden mukanaan tuomat työläisten asuntoalueet ja esikaupunkialueet. Viimeksi mainittuja ovat erimerkiksi Imatralla Kuparin ja Lättälän ja Lappeenrannassa Kanavansuun, Kaukaan, Hakalin ja Tykin asuinalueet. Aluerakentamisen tiukat taloudelliset hyötynäkökulmat aiheuttivat kuitenkin 1960–70-luvuilla puutalovaltaisten keskustojen katoamisen elementtirakentamisen tieltä. Yhtenäiset keskusta-alueet sirpaloituivat monien tyylien kirjoon. Näin on käynyt suurimmassa osassa suomalaisia kuntia. Paikoin tyylien kirjo antaa paikasta elävän kuvan, mutta liian usein paikan oma henki jää arvoitukseksi. Nykyistä arkkitehtuuria, etenkin julkista rakentamista, kuvaa kasvottomuus. Samanlaisia rakennuksia: virastotaloja, kauppa- ja huoltoasemarakennuksia, voi nähdä missä tahansa päin Suomea.

Rakennuskanta syntyy vuosikymmenten aikana, joten tämän päivän päätökset ovat nähtävillä vielä vuosikymmenten jälkeenkin. Kaavoitus nousee merkittävään osaan rakennusympäristöjä suunniteltaessa. Kaavoituksen tulisi olla suunniteltua ja pitkäjänteistä ja alueen historialliset ja kulttuuriset tekijät huomioon ottavaa. Rakennetun ympäristön laatuun voidaan vaikuttaa esimerkiksi kulttuuriympäristöohjelmin ja arkkitehtuuripoliittisin ohjelmin, joka omalta osaltaan linjaa tulevaisuuden kaupunkisuunnittelua. Tällainen on tekeillä Lappeenrannassa. Myös pienemmät kunnat voisivat luoda ohjelman kunnan omista lähtökohdista käsin. Kauniit, mielenkiintoiset ja ihmisläheiset rakennusympäristöt kannustavat myös luovuuteen ja lisäävät asukkaiden viihtyvyyttä ja sitoutumista paikkaan.

Kulttuurin perusverkosto

Kunnat ylläpitävät ja järjestävät useita kulttuuripalveluja. Kunta rahoittaa tehtäväänsä verotuloin, valtionosuuksin ja tekemällä yhteistyötä yhdistysten, järjestöjen ja yritysten kanssa. Kuntien saamat verotulot asukasta kohden Etelä-Karjalassa ovat maan keskiarvoa matalammat. Menot sekä

sosiaali- ja terveystoimessa että opetus- ja kulttuuritoimessakin ovat lievässä nousussa, mutta silti muuta maata matalammalla tasolla. Nousu johtuu etenkin väestön vanhenemisesta ja väestömäärän vähenemisestä, mutta myös palkkamenojen ja henkilökunnan määrän kasvusta.

Kulttuuripalvelujen järjestäminen on kunnille lakisääteistä (Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 728/1992). Asukasluvultaan suurilla kunnilla on usein paremmat edellytykset järjestää kulttuuripalveluita kuin pienillä kunnilla. Kunnat saavat tätä tehtävää varten myös rahoitusta valtiolta, joka maksaa monin eri tavoin määräytyvää laskennallista valtionosuutta. Esimerkiksi taide- ja kulttuurilaitoksille valtionosuutta myönnetään henkilötyövuosien määrän ja yksikköhintojen perusteella. Yleisesti kuntien taloudessa valtionosuuksien merkitys on vähentynyt. Etenkin pienissä kunnissa valtionosuudet ovat usein kuitenkin lähes ainoa kulttuuripalvelujen rahoituslähde. Laissa ei kuitenkaan ole säädetty, mihin valtionosuudet kunnan budjetissa sijoitetaan tai mitä kulttuuripalveluja kunnan tulee järjestää, vaan kunta voi päättää asiasta itse. Myös projektirahoitus on lisääntynyt, mutta se tuo mukanaan omat ongelmansa. Projektit eivät satsaa pitkäjänteiseen työhön.

Etelä-Karjalassa kuntien kulttuuritoimen nettokustannukset ovat viimevuosina olleet hienoisessa nousussa. Vuonna 2005 luku oli 116 € / asukas. Kuntien yleiseen kulttuuritoimeen sijoitetaan puolestaan jonkin verran maan keskiarvoa vähemmän. Tilastokeskuksen luokituksen mukaan kulttuurialan toimipaikkoja maakunnassa oli samana vuonna 233 ja niissä henkilöstöä 639. Etelä-Karjala sijoittuu tilastoissa yhteen muiden pienten maakuntien Ahvenanmaan, Kainuun, Keski-Pohjanmaan ja Itä-Uudenmaan kanssa. (Tilastokeskus 2007). Kulttuurialan työpaikkoja maakunnassa on luonnollisesti paljon enemmän. Tilastolliset vertailut eivät anna kattavaa kuvaa Etelä-Karjalan kulttuuritoimesta, mutta antavat vertailutietoa suhteessa muihin maakuntiin. Ne eivät myöskään esimerkiksi kerro kulttuuripalveluiden laadusta tai siitä, mihin rahat käytetään.

Kulttuuriasiat kunnissa hoidetaan yleensä erilaisissa yhdistelmälautakunnissa, kuten vapaa-aikalautakunnassa tai sivistyslautakunnassa. Vain kahdella kunnalla, Lappeenrannalla ja Imatralla on oma kulttuurilautakunta. Koko maakunnassa toimii kaksi kulttuurisihteeriä, Lappeenrannassa ja Savitaipaleella, joista jälkimmäinen osa-aikaisesti.

Vuoden 2007 alussa hyväksytty kunta- ja palvelulakiuudistus velvoittaa kunnat yhteistoimintaan ja tarvittaessa kuntaliitoksiin palvelujen järjestämisessä. Erityisesti lain tavoitteena on varmistaa koko maassa laadukkaat ja asukkaiden saatavilla olevat palvelut. Tämä koskee myös kulttuuripalveluja. Laki uudistaa myös muun muassa kuntien rahoitus- ja valtionosuusjärjes-

telmiä. Se, mitä laki tuo käytännössä mukanaan, nähdään vasta tulevien vuosien aikana. Kuntien välinen yhteistyö- ja toiminta on kuitenkin tullut jäädäkseen ja sitä Etelä-Karjalassakin tulisi tehdä enemmän. Tällä hetkellä kuntien välistä yhteistyötä ei maakunnassa tehdä tarpeeksi tehokkaasti.

Etelä-Karjalan kuntien yleinen kulttuuritoimi on järjestetty kunnissa eri tavoin. Etelä-Karjalassa pari pienempää kuntaa on kunnostautunut ratkaisemaan yleisen kulttuuritoimen järjestämisen kunnalle omalla tavallaan – ostamalla palvelun yksityiseltä sektorilta. Vuoden 2000 alusta Ruokolahden kunta käynnisti ensimmäisenä Suomessa kokeilun, jossa Kulttuuripalvelu Kaiku Ky tuottaa kuntalaisille yleiset kulttuuripalvelut kunnan puolesta. Onnistunutta kokeilua jatkettiin vuonna 2005. Järjestelmä osoittaa, että maakunnassa uskalletaan ottaa riskejä kulttuurin saralla ja löytää samalla uusia tapoja toimia. Kaiku Ky on laajentanut toimintaansa myös Luumäen kuntaan sekä erilaisin pienemmin konseptein muihinkin kuntiin.

Kaakkois-Suomen taidetoimikunta on valtion alueviranomainen, jolla on lakisääteisiä taiteen edistämistehtäviä. Taidetoimikunta siirtyy 1.1.2008 hallinnollisesti lääninhallituksen yhteydestä taiteenkeskustoimikunnan alaisuuteen. Sen tehtävänä on muun muassa seurata ja arvioida taiteen yleistä kehitystä toimialueellaan sekä edistää taiteen harjoittamista ja harrastamista. Toimikunta tekee yhteistyötä taide- ja kulttuurielämän ja muiden toimijoiden kesken sekä jakaa apurahoja ja avustuksia. Lisäksi taidetoimikunta palkkaa määräaikaisiin työsuhteisiin eri taiteen alojen läänintaiteilijoita – resurssi, joka on tärkeä voimavara maakunnassa. Taidetoimikunnan jäsenten tulee olla eri taiteenalojen tai alueellisen kulttuuripolitiikan asiantuntijoita. Taidetoimikunta pitää yllä myös kattavaa Kaakkois-Suomen kulttuurisektorin nettisivustoa. Kaakkois-Suomen taidetoimikunnan toimisto sijaitsee Kouvolassa.

Kirjastot, museot ja arkistot

Kirjastot, museot ja arkistot ovat muistiorganisaatioita, jotka pyrkivät omalta osaltaan säilyttämään maakunnan kulttuuriperinnettä erilaisin esinein ja dokumentein.

Tärkein kuntien tarjoama palvelu on kirjastopalvelu. Se on myös käytetyin kulttuuripalvelu. Kirjojen, musiikin, lehtien ja muun materiaalin lainaamisen lisäksi kirjastot tarjoavat hyvin monenlaisia palveluja, esimerkiksi atk-palveluja (esim. kirjastoissa käytettävät Internet-yhteydet ja tietokoneet sekä tietokannat), lehtienlukusalin, musiikkiosaston sekä

lasten- ja nuorten osaston omine palveluineen. Lapset ja nuoret oppivatkin jo varhain käyttämään kirjaston palveluja hyväkseen, koska useat kirjastot panostavat heille suunnattuihin erityispalveluihin. Kirjastot tekevät myös paljon yhteistyötä koulujen kanssa.

Etelä-Karjalassa toimii yhteensä noin 30 kuntien yleistä kirjastoa sekä Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulun ja Lappeenrannan teknillisen yliopiston omat kirjastot. Maakunnan jokaisessa kunnassa on oma kirjastonsa, jonka lisäksi on 1–6 sivukirjastoa. Useat kunnat tarjoavat myös kotipalvelua ihmisille, jotka iän, sairauden tai muun esteen vuoksi eivät itse voi asioida kirjastossa. Maakunnassa palvelee 2 kirjastoautoa, Lappeenrannassa ja Ruokolahdella. Kirjastoautojen määrä on laskenut viime vuosikymmenen aikana tasaisesti. Kuntien välistä yhteistyötä kirjastoautopalvelujen tuottamisessa voitaisiin lisätä, koska kirjastoauto lisää saavutettavuutta. Maan keskiarvoihin verrattuna Etelä-Karjalassa resursoidaan kirjastoon ja käytetään kirjaston palveluja jonkin verran vähemmän kuin muualla maassa. Lainauksia asukasta kohti vuonna 2005 oli 16, mikä on toiseksi vähiten koko Suomessa. (Tilastokeskus 2007).

Etelä-Karjalan maakuntakirjasto toimii Lappeenrannassa. Se toimii kirjastojen maakunnallisten kehittämistoimien ja -suunnitelmien koordinoijana. Kirjastossa on eteläkarjalaisen aineiston erikoiskokoelma Carelica, joka käsittelee nykyistä Etelä-Karjalaa sekä Neuvostoliitolle luovutettuja alueita Kurkijoelta etelään. Myös useissa muissa maakunnan kirjastoissa on omaa kotiseutua käsitteleviä kotiseutukokoelmia.

Etelä-Karjalan kirjastojen välillä on monenlaista yhteistyötä. Esimerkiksi Imatran seudulla toimii Imatran, Joutsenon, Rautjärven ja Ruokolahden kirjastoilla Priima-yhteistyöverkko, jolloin sama kirjastokortti käy kaikissa Priima-kirjastoissa. Vuoden 2009 aikana lähes kaikkien maakunnan kuntien (paitsi Luumäki, Ylämaa ja Suomenniemi) kirjastot siirtyvät samaan kirjastojärjestelmään ja näin sama kirjastokortti käy koko maakunnan alueella. Myös kirjastojen aineistot ovat kattavammin maakuntalaisten saavutettavissa. Tällä hetkellä toimii jo Etelä-Karjalan yleisten kirjastojen monihakupalvelu Nelli, johon on koottu maakunnan kirjastojen käytössä olevia tietokantoja ja verkkoaineistoja.

Etelä-Karjalan päätoimisesti hoidetut ammatilliset museot keskittyvät Lappeenrantaan ja Imatralle. Etelä-Karjalan maakuntamuseo ja Imatran kaupunginmuseot pitävät sisällään monia eri museon toimialueita kattavia yksiköitä. Näiden lisäksi maakunnassa on useita erilaisia kotiseutu- ja muita pienmuseoita. Etelä-Karjalan maakuntamuseo toimii Lappeenrannan

Linnoituksessa. Museon kokoelmat kattavat kulttuuriperintöä paitsi Etelä-Karjalan myös Karjalan Kannaksen alueelta. Myös aluetaidemuseo kuuluu samaan organisaatioon. Se toimii aluetaidemuseona entisen Kymen läänin alueella. Kokoelmat koostuvat suomalaisesta taiteesta 1800-luvun puolivälistä nykypäivään ja erityisesti kaakkoissuomalaiseen taiteeseen.

Toinen merkittävä alueellinen museokeskittymä löytyy Imatralta. Imatran taidemuseon kokoelmissa on esimerkiksi diplomi-insinööri Jalo Sihtolan valtakunnallisesti merkittävä Imatra-kokoelma, mikä kertoo osaltaan kaupungin kuvataide- ja teollisuushistoriasta. Etelä-Karjalan maakunnallinen museotyöryhmä valitsi puolestaan Imatralla sijaitsevan Rajamuseon vuoden 2007 eteläkarjalaiseksi paikallismuseoksi. Myös Parikkalassa on eri alan museoita, vaikkakin pieniä sellaisia.

Etelä-Karjalan museokenttä on kattava ja antaa monipuolisen kuvan maakunnan historiasta ja perinteistä. Museosektoria kiusaa kuitenkin rahapula, joka vaikuttaa myös henkilöstöresursseihin, esimerkiksi maakunnassa ei ole päätoimista arkeologin virkaa. Myös pitkäjänteinen tutkimustyö, joka on yksi museoiden perustehtävistä, on jäämässä uhkaavasti muiden tehtävien jalkoihin. Tulevaisuudessa museot keskittyvätkin yhä useammin näyttelyihin ja erilaisiin palveluihin. Kokoelmien digitointi helpottaa museoiden työtä esimerkiksi asiakaspalvelussa, joten digitoinnin loppuun saattamien on tärkeää.

EU:n rahoitusinstrumentit ovat avanneet uusia ovia myös museoille. Rahoitusta on voitu hakea erilaisille projekteille, mikä on mahdollistanut esimerkiksi mittavat näyttelyprojektit yhteistyössä venäläisten museoiden kanssa. Etelä-Karjalan museo on niin ikään kunnostautunut Internet-näyttelyiden tekemisessä, mikä on helpottanut näyttelyiden saavutettavuutta eri alueilla ja eri ikäryhmissä. Projektirahoituksen huono puoli on, ettei niistä useinkaan synny pitkäjänteistä toimintaa, joka jatkuisi projektin loputtuakin.

Maakuntamuseon ja aluetaidemuseon tehtävät:

1. Edistää museotoimintaa, kulttuuriympäristön säilymistä sekä visuaalista kulttuuria toiminta-alueellaan;
2. huolehtia alueensa museotoiminnan keskinäisestä yhteistyöstä ja kulttuuriperintöön ja taiteeseen liittyvän tiedon saatavuudesta;
3. antaa asiantuntija-apuaan toimialaansa liittyvissä kysymyksissä.

Arkistoissa säilytetään esimerkiksi erilaisia asiakirjoja, karttoja ja valokuvia. Arkistolaki ja -asetus säätelevät arkistointia, sen tehtäviä ja organisaatiota. Se velvoittaa valtion ja kunnallisia viranomaisia, muita itsenäisiä julkisoikeudellisia laitoksia, valtion ja kunnan liikelaitoksia, ortodoksista kirkkoa sekä muita yhteisöjä ja yksityisiä niiden hoitaessa julkista tehtäväänsä. Maakunnallisesti arkistotointa hoitavat maakunta-arkistot. Etelä-Karjala kuuluu Mikkelin maakunta-arkiston piiriin. Siellä säilytetään keskushallintotasoa alempien valtion virastojen ja laitosten arkistoja sekä kirkollisia, kunnallisia ja yksityisiä arkistoja. Maakunta-arkisto vastaanottaa, säilyttää ja edistää arkistojen saavutettavuutta ja

käyttöä erilaisten tutkimusten lähdeaineistona. Maakunta-arkisto on avoin ja ilmainen kaikille. (Arkistolaitos 2007).

Eteläkarjalaisia palvelee monipuolinen ja laaja arkistokenttä. Jokaisella kunnalla on myös omat arkistonsa. Lain mukaan viranomaisten asiakirjat ovat pääosin julkisia. Parhaiten saavutettavia arkistoja ovat kaupunginarkistot, joiden toiminta palvelulaitoksena on vakiintunut. Omat arkistonsa on lisäksi yrityksillä, yhdistyksillä ja yksityisillä ihmisillä. Kotiseutuarkistoja voivat ylläpitää myös yhdistykset, jotka pyrkivät säilyttämään asuinalueensa kulttuuriperinnettä. Tällainen on esimerkiksi Lemin Kotiseutuyhdistys ry, joka ylläpitää kotiseutuarkistoa. Usein yritysfuusiot, lakkautukset tai kuolema, voivat kuitenkin aiheuttaa sen, ettei arkistoa enää hoideta. Arkistopalveluja käyttävät ahkerasti eri alojen tutkijat. Esimerkiksi nykyisin suosittu sukututkimus on riippuvainen hyvin toimivista arkistopalveluista.

Ammatilliset teatterit ja orkesterit

Kunnalliset taidelaitokset, kuten ammatilliset teatterit ja orkesterit, ovat merkittävä osa kulttuurin perusverkostoa. Koska Etelä-Karjala on pieni maakunta, ei ammatillisia teattereita tai orkestereita ole montaa. Silti niiden rahoituksesta ja tarpeellisuudesta käydään jatkuvaa keskustelua. Joka tapauksessa hyvin toimivat ammatilliset taidelaitokset ovat luomassa kulttuurimyönteistä ilmapiiriä ja vahvistavat maakunnan imagoa ja korostavat omalta osaltaan taiteen itseisarvollista luonnetta.

Maakunnassa toimii kaksi ammattiteatteria: Lappeenrannan kaupunginteatteri ja Teatteri Imatra. Kummatkin tekevät noin 100–200 esitystä vuodessa. Myytyjen lippujen määrä on ollut nousussa viimeiset vuodet, vuonna 2005 kummallakin teatterilla myytyjä lippuja yhteensä oli esimerkiksi lähes 62 000 kappaletta. (Tilastokeskus 2007). Myytyjen lippujen määrä vaihtelee vuosittain ohjelmistosta riippuen. Teattereiden vaikutus ulottuu katsojaa laajemmalle kulttuurin kenttään. Ne työllistävät monenlaisia osaajia näyttelijöistä teknisiin osaajiin ja lavastajista näytelmien kirjoittajiin.

Ainoa orkesterilain piiriin kuuluva orkesteri maakunnassa puolestaan on Lappeenrannan kaupunginorkesteri, joka täyttää 100 vuotta vuonna 2009. Orkesteri aloitti vuodesta 2006 yhteistyön Mikkelin kaupunginorkesterin kanssa Saimaa Sinfoniettana. Orkesteri tekee yhteistyötä myös Kymi Sinfoniettan kanssa esiintyessään Kaakon filharmonikkoina. Orkesteri säestää myös Lappeenrannan valtakunnalliset laulukilpailut. Siinä toimii 21 vakanssimuusikkoa, taiteellinen johtaja (kapellimestari) ja intendentti. Useat

vierailevat kapellimestarit tuovat oman lisänsä orkesteriin. Orkesteri soittaa pääsääntöisesti klassista musiikkia, mutta on laajentanut repertuaariaan vuosien aikana klassisesta viihteeseen ja lasten musiikkiin. Toinen ammatillinen orkesteri, Puolustusvoimien Rakuunasoittokunta, on maamme ainoa ratsuväen musiikkiperinnettä ylläpitävä sotilassoittokunta. Rakuunasoittokunta toimii Lappeenrannassa Maasotakoulun perusyksikkönä ja sen vahvuus on kapellimestari ja 14 soittajaa.

Tiukka talous on verottanut ennen kaikkea kunnallisten taidelaitosten henkilöstöresursseja. Taidelaitosten johtajille on syntynyt paineita taiteellisesti korkeatasoisen ja samalla taloudellisesti kannattavan toiminnan kehittämisestä ja ylläpitämisestä. Paineet ovat joissain tapauksissa kasvaneet liian suuriksi.

Taiteen perusopetus, kulttuurialan koulutus ja tutkimus

Taiteen perusopetuksella tarkoitetaan tavoitteellisesti tasolta toiselle etenevää koulun ulkopuolista taidekasvatusta. Eri taiteen aloilla annettava taiteen perusopetus antaa valmiuksia ilmaista itseään, oppia ja myöhemmin mahdollisesti hakeutua alan ammatilliseen ja korkea-asteen koulutukseen. Opetuksen tulee noudattaa tiettyjä opetussuunnitelmia, joissa on määritelty opetuksen tavoitteet ja keskeiset sisällöt. (Opetusministeriö 2007). Laki ei velvoita kuntia järjestämään taiteen perusopetusta, vaan se voi järjestää sitä omalla päätöksellään.

Lasten ja nuorten kulttuurikasvatus koulussa jää usein tiukkojen opetussuunnitelmien vuoksi taka-alalle. Muutamissa maakunnan kouluissa on kuitenkin pyritty opetuksessa ottamaan huomioon alueen erityispiirteitä esimerkiksi teemavuosien avulla. Näin tehdään esimerkiksi Lemillä. Lasten ja nuorten kulttuuriharrastukset tukevat lasten kasvua, oppimista ja luovuutta. Taiteen perusopetus antaa eväitä elinikäiselle taiteiden harrastamiselle sekä kehittää emotionaalista ja esteettistä kasvua. Harrastusten kautta he oppivat myös käyttämään kulttuuripalveluja tulevaisuudessa.

Etelä-Karjalassa taiteen perusopetus on varsin laaja-alaista ja monipuolista. Sitä tuottavat ja ylläpitävät esimerkiksi eri yhdistykset. Kunnista esimerkiksi Lemi ja Taipalsaari tekevät yhteistyötä lähikuntien taiteen perusopetusta tarjoavien tahojen kanssa. Suurimmassa osasta kunnista ylläpidetään jotain taiteen perusopetusta. Useimmin tarjotaan musiikin ja

kuvataiteiden opetusta. Suurimmilla paikkakunnilla vaihtoehtoina ovat esimerkiksi tanssi, käsityö, rytmimusiikki, sirkustaide ja teatteritaide.

Kaikki halukkaat eivät kuitenkaan pääse taiteen perusopetuksen piiriin. Aloituspaikkoja ei voida tarjota tarpeeksi kysyntään nähden. Joillekin perheille myös raha voi olla esteenä, vaikka kunta maksaisikin palvelusta osan. Taiteen perusopetuksen monimuotoisuus ja lasten ja nuorten mahdollisuudet taiteen harrastamiseen tulisi tulevaisuudessa turvata. Myös poikien innostamista taiteen harrastamiseen tulisi lisätä. Maakunnassa ollaankin yhtä mieltä lastenkulttuurikeskuksen tarpeellisuudesta. Hanke keskuksen saamiseksi maakuntaan on jo käynnistynyt. Tavoitteena on verkostomainen toiminta, joka tehostaa tiedottamista ja lisää toimijoiden välistä yhteistyötä ja osaamista.

Toisen asteen kulttuurialan koulutusta maakunnassa tarjoa Etelä-Karjalan ammattiopisto. Imatralla voi opiskella kuvallisen ilmaisun koulutusohjelmassa, josta valmistuu kuva-artesaaneja. Lappeenrannassa puolestaan toimii Etelä-Karjalan ammattiopiston toinen kulttuurikoulutuksen osa, Lappeenrannan käsi- ja taideteollisuuskoulu, josta valmistuu artesaaneja. Maakunnassa taiteenalalle valmentavia kansanopistoja ovat myös Jaakkiman kristillinen opisto ja Joutsenon opisto.

Tutustu kuvataiteenyksikön nettigalleriaan:

http://www.scp.fi/nettigalleria/

Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulun kulttuuripuolen koulutusohjelmassa on monipuolinen valikoima suuntautumisvaihtoehtoja. Koulun kulttuuriala keskitetään tulevina vuosina Imatran kuvataideyksikköön. Samalla muotoiluyksikkö siirretään asteittain pois Lappeenrannasta ja tekstiili- ja vaatetusalan suuntautumisvaihtoehto loppuu. Imatran kuvataideyksiköstä muodostuu siten Suomen suurin kuvataiteenyksikkö ammattikorkeakouluissa. Kuvataiteessa alkaa syksyllä 2008 lisäksi ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtava koulutus. Jatkossa korumuotoilun koulutus tulee osaksi kuvataiteen koulutusohjelmaa Imatralla. Kuvataiteiden yksikössä painopistealueina ovat taidegrafiikka ja sen uudet sovellukset sekä moderni korutaide. Yksiköstä valmistuu kuvataiteilijoita. Matkailun koulutuksen kanssa käynnistynyt yhteistyö tuo mahdollisuuksia matkailun, erityisesti kulttuurimatkailun kehittämiselle maakunnassa.

Humanistisella ammattikorkeakoululla on Joutsenossa kulttuurituotannon koulutusohjelma, mutta sen toiminta on päätetty lopettaa seuraavien vuosien aikana. Tuottajakoulutuksen hävitessä maakunnasta lähivuosina yksi tärkeä osa kulttuurisektorin kehittämistä jää vaille kouluttajaa. Luovan talouden kehittämisessä tarvitaan ammattilaisia, jotka rakentavat siltoja taiteilijoiden ja eri yhteiskunnan sektoreiden välille. Tutkintoon johtavat kulttuurialan koulutusta tarjoavat oppilaitokset

tekevät yhteistyötä tutkimus- ja kehitystyössä toistensa ja Lappeenrannan teknillisen yliopiston kanssa. Kulttuurialan täydennyskoulutusta ja kursseja sekä avoimen yliopiston opintoja maakunnassa järjestävät useat vapaan sivistystyön yleissivistävää aikuiskoulutusta tarjoavat organisaatiot, kuten Etelä-Karjalan kesäyliopisto.

Ongelmana kulttuurialan koulutuksen osalta on se, miten Etelä-Karjala pystyisi työllistämään kouluttamansa kulttuurialan työntekijät maakunnassa. Kuvataiteilijat ja taidekäsityöläiset tarvitsevat esimerkiksi tiloja, yrittäjyyskoulutusta ja taiteille suosiollisen ilmapiirin.

Yliopistotason kulttuurialan tutkimusta maakunnassa tehdään suhteellisen vähän. Tämä johtuu siitä, että Lappeenrannan teknillisessä yliopistossa ei ole humanistista eikä yhteiskuntatieteellistä tiedekuntaa. Vuonna 2002 yliopistoon perustettiin Etelä-Karjala-instituutti tätä aukkoa paikkaamaan. Instituutti tekee humanistista ja yhteiskuntatieteellistä tutkimusta maakuntaa koskettavista asioista sekä myös yleishyödyllisiä kulttuuri- ja sivistyshankkeita. Yliopisto toteuttaa myös muotoilijoille tarkoitettua tuotantotalouden koulutusta Lahden muotoiluinstituutin kanssa.

Kulttuurialan pienimuotoisempaa tutkimusta ja erilaisia selvityksiä ja raportteja maakunnassa tekevät (tai teettävät) lisäksi Kaakkois-Suomen taidetoimikunta, Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulu, Humanistinen ammattikorkeakoulun Joutsenon kampus, Etelä-Karjalan liitto, Aluekeskus Saimaankaupunki, Etelä-Karjalan museo, taidemuseo sekä muut ammatillisesti hoidetut museot resurssiensa mukaan. Imatran Kansainvälinen Semiotiikan Instituutti ja sen koordinoima Semiotiikan verkostoyliopisto tekevät semiotiikan tutkimusta. Verkostoyliopisto on kolmentoista suomalaisen yliopiston yhteistyön muoto ja se järjestää semiotiikan monitieteistä perus- ja jatkokoulutusta.

Eteläkarjalainen talkoohenki

Kolmas sektori ja vapaa sivistystyö

Kunnallisen kulttuuritoimen lisäksi kulttuurin kentällä on lukuisia muita toimijoita. Yksityisten ihmisten talkoohenki ja halu toimia kulttuurin hyväksi perustuu vapaaehtoisuuteen. Tämä yksityisen ja julkisen sektorin väliin jäävä monitahoinen kolmas sektori on kulttuurille elintärkeä. Merkittävä toimija kulttuurin kentällä on. Siihen kuuluvat esimerkiksi erilaiset järjestöt ja

yhdistykset. Ilman kolmannen sektorin toimintaa monet maakunnan kulttuuritapahtumat jäisivät tekemättä. Kunnat – etenkin pienet kunnat – hyötyvät vahvasta kolmannesta sektorista ja yhteistyöstä sen toimijoiden kanssa. Jo nyt monet seurat ja yhdistykset ylläpitävät kuntien ohella vilkasta harrastus- ja kulttuuritoimintaa, joka vaikuttaa asukkaiden viihtyvyyteen, aktiivisuuteen ja luovuuteen. Vahvalla kolmannella sektorilla on edellytyksiä myös taloudellisesti kannattavaan toimintaan, työllistämiseen ja yrittäjyyteen, mikä vahvistaa kuntien elinkeinoelämää ja -rakennetta.

Kansalaisten vapaaehtoinen työpanos ja talkoohenki ovat suurinta juuri kulttuuri- ja harrastustoiminnassa. Aktiivinen järjestökenttä vaikuttaa siten maakunnassa laajalla alalla. Etelä-Karjalassa järjestötoiminta on vilkasta. Pelkästään rekisteröityjä yhdistyksiä on maakunnassa yli 3000, joista aktiivisia noin puolet. Erilaisiin kulttuuriasioihin liittyviä yhdistyksiä on laskentatavasta riippuen 10–20 %. Esimerkiksi nuorisoseuratoiminta on Etelä-Karjalassa erittäin vilkasta. Muista taidealakohtaisista yhdistyksistä kerrotaan kunkin taiteen alan kohdalla enemmän.

Koska toiminta on voittoa tavoittelematonta, on sille usein yhteiskunnan tuki elintärkeää. Tuki voi olla suoraan rahallista, mutta myös tila- tai muiden ongelmien ratkaisemista. Myös kunnan virkamiesten ja maakunnan yritysten luottamus kolmanteen sektoriin toimijana voisi vahvistaa kenttää. Vaikka järjestötoiminta onkin vilkasta, ei yhteisiin asioihin uskalleta ottaa tarpeeksi kantaa, mikä on tietyltä osin ajalle tyypillistä. Kansalaiskeskustelua tulisi maakunnassa pyrkiä aktivoimaan.

Laissa vapaasta sivistystyöstä sanotaan, että: ”Vapaan sivistystyön tarkoituksena on elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta tukea yksilöiden persoonallisuuden monipuolista kehittymistä ja kykyä toimia yhteisöissä sekä edistää kansanvaltaisuuden, tasa-arvon ja moniarvoisuuden toteutumista suomalaisessa yhteiskunnassa.” (Laki vapaasta sivistystyöstä 21.8.1998/632) Vapaan sivistystyön keskeisimmät toteuttajat maakunnassa ovat kansalais- ja työväenopistot. Ne antavat vahvan lisänsä esimerkiksi maakunnan kulttuurialan opiskeluun ja harrastamiseen tarjoamalla erilaisia kulttuuriin ja taiteisiin liittyviä kurssivaihtoehtoja.

Muutamia esimerkkejä eteläkarjalaisista tapahtumista:

- Imatra Big Band Festival,
- Linnoituksen yö,
- Lappeenrannan laulukilpailut,
- Mustan ja valkoisen teatterin festivaali,
- Joutseno-päivä,
- Vanhassa vara parempi -tapahtuma,
- Savitaipaleen Sapassi,
- Ruokolahden maalaisfestarit,
- Ugrijuhla,
- Imatran Balettigaala,
- Imatran taideviikko,
- Ja kitara soi -festivaali,
- Lasten Kalenat

Kulttuuritapahtumat

Etelä-Karjalassa järjestetään vuosittain useita kulttuuritapahtumia. Jokaisessa maakunnan kunnassa on vähintään yksi kulttuuritapahtuma vuosittain. Tapahtumien mittakaava vaihtelee pienistä markkinoista suuriin festivaaleihin.

Tapahtumia järjestetään ympäri vuoden, mutta suurin osa keskittyy touko- ja syyskuun väliselle ajalle. Myös joulunaikaan järjestetään useita tapahtumia. Kulttuuritapahtumia on joskus vaikea erottaa muista tapahtumista. Tapahtumissa kulttuuri kulkeekin käsi kädessä vapaa-ajan, urheilun ja kaupan kanssa. Aluekeskuskusohjelman toimeksiannosta Etelä-Karjalan tapahtumatoiminnasta ollaan paraikaa laatimassa toimenpideohjelmaa, jossa Etelä-Karjalan tapahtumatarjontaa käsitellään laajemmin.

Timo Tohmon kesällä 2007 valmistuneessa väitöskirjatutkimuksessa selvitettiin kulttuuritapahtumien tuottoa kunnille. Lopputulos oli selkeä: kulttuuritapahtumilla on kunnille merkittäviä myönteisiä alueellisia vaikutuksia ja ne ovat myös taloudellisesti hyvä sijoitus. Paitsi taloudellisia vaikutuksia (vaikutukset alueen tuotantoon ja kunnallisverotukseen), kulttuuritapahtumat heijastuvat myös kunnan imagoon, tunnettavuuteen ja vetovoimaan. Kuntalaiset itse puolestaan saavat tapahtumista yhteisöllisyyttä ja sosiaalista pääomaa. Onnistuakseen tapahtumat tulisi muistaa rakentaa alueen vahvuuksiin tai historiallisiin ominaispiirteisiin perustuen. (Tohmo 2007). Maakunnassa olisi varaa hyödyntää alueen historiallisia ja osaamislähtökohtia enemmänkin.

Etelä-Karjalassa vuonna 2006 oli ainoastaan yksi Finland Festivalsin kulttuuritapahtuma, Imatra Big Band Festival, joka keräsi 53 000 kävijää. Muissa maakunnissa kyseisiä tapahtumia oli huomattavasti enemmän. Opetusministeriön tukea valtakunnallisille kulttuuritapahtumille saatiin Etelä-Karjalaan puolestaan vain kahdelle tapahtumalle. Etelä-Karjala jää tässäkin muista maakunnista jälkeen. (Tilastokeskus 2007).

Kulttuuritapahtumien koordinointi ja kuntien välinen yhteistyö ei ole Etelä-Karjalassa vielä riittävää. Tapahtumia saattaa olla samoina viikonloppuina päällekkäin eri paikkakunnilla, joten kuntien välille syntyy turhaa kilpailua. Maakunnan asukkailla tai matkailijoilla ei myöskään ole koko maakuntaa kattavaa esitettä kulttuuritapahtumista, joten tarjonnasta on vaikea saada kokonaiskuvaa.

Taiteen alat ja media

Musiikki, kuvataide ja sanataide

Musiikin ja kuvataiteen harrastaminen ja ammattimainen tekeminen voi Etelä-Karjalassa suhteellisen hyvin. Musiikin ja kuvataiteen harrastaminen alkaa jo leikki-iässä. Taiteen perusopetusta annetaan niin musiikin kuin ku-

vataiteenkin osalta kattavasti koko maakunnassa. Molempia opetetaan myös kouluissa. Säveltaiteen ja kuvataiteen asemasta kertoo harrastajien suuri määrä. Molempia aloja yhdistää myös sama ongelma: tilojen puute. Maakunnassa on vain vähän niin konserttitaloja, bänditiloja kuin kuvataiteilijoiden työskentelytiloja ja alueen taiteilijoille suunnattuja gallerioita. Esille nousee kuitenkin eräs akustisesti korkeatasoinen konserttitila: Imatran Konserttihovi, joka edustaa omaleimaista tuotantoajattelua. Se on Suomen ainoa yksityisellä pohjalla toimiva konserttisali.

Maakunnassa toimii monia aktiivisia musiikkiyhdistyksiä, kuoroja, orkestereita, yhtyeitä ja yksittäisiä soittajia ja laulajia. Alueella tehdään myös korkeatasoista kirkkomusiikkia. Taiteen peruspetusta musiikissa antavat Imatran seudun musiikki-instituutti, Lappeenrannan musiikkiopisto, Taidekoulu Estradin bändikoulu, Musiikkikoulu Johanna Jantunen, sekä Ruokolahden ja Savitaipaleen musiikkikoulut. Lisäksi musiikin harrastamista tuetaan esimerkiksi lainattavin soittimin. Musiikin opetus keskittyy yleisimpiin soittimiin, kuten pianoon, mutta Etelä-Karjalassa on myös perinteet esimerkiksi harmonikan soittamisessa. Tästä esimerkkinä on eteläkarjalaisten nuorten viime vuosien hyvä menestyminen Harmonikansoiton Suomen Pelimannimestaruus- ja Hopeinen harmonikka kilpailuissa. Siten olisi hyvä säilyttää musiikin monimuotoinen kenttä jatkossakin elinvoimaisena.

Etelänkarjalaisia bändejä:

Kotiteollisuus,
Mokoma,
Osmo's Cosmos,
Stam1na,
Monsteriser,
Twilightning,
Hanna Pakarinen

Maakunnassa toimii kaksi big band -orkesteria, joista toinen on Imatra Big Band. Se on toiminut vuodesta 1973 ja on yksi Suomen vanhimmista yhtäjaksoisesti toimineista big band -orkestereista. Imatra Big Band -festivaalit ovat saaneet alkunsa orkesterin kesäkurssin päätteeksi järjestetystä yleisökonsertista. Lappeenranta Big Band on myös vanha orkesteri – se perustettiin vuonna 1954. Orkesteri esittää perinteistä ja modernia big band- ja tanssimusiikkia.

Etelä-Karjala on tullut tunnetuksi myös useista rockbändeistään, mikä kertoo maakunnan vahvasta osaamisesta rockmusiikissa. Eteläkarjalaisten rockbändien taustalla vaikuttaa hyvä tuottaja- ja markkinointitoiminta.

Kuvataiteisiin luetaan perinteisesti piirustus, maalaus, kuvanveisto, taidegrafiikka ja valokuvataide. Kuvataiteen harrastaminen voi alkaa jo kuvataideleikkikouluissa ja sitä voi jatkaa kuvataiteen perusopetuksessa. Kuvataiteen perusopetusta maakunnassa tarjoavat Imatran Työväenopisto, Joutsenon kansalaisopisto, Lappeenrannan ja Savitaipaleen lasten ja nuorten kuvataidekoulut, Etelä-Karjalan kansalaisopisto sekä Rautjärven ja Ruokolahden kansalaisopistot.

Maakunnassa toimii useita aktiivisia taideyhdistyksiä. Etelä-Karjalan Taiteilijaseura on perustettu vuonna 1989. Seuraan kuuluu lähes kuusikymmentä ammattitaiteilijaa. Seura ylläpitää Taidelainaamoa, joka toimii Galleria Pihatossa Lappeenrannassa. Taidelainaamo on perustettu vuonna 2004 ja sen valikoimissa on monipuolisesti maalauksia, veistoksia, grafiikkaa, valokuvia ja keramiikkaa useilta eteläkarjalaisilta ammattitaiteilijoilta. Maakunnan ammattitaiteilijoiden joukko on monipuolinen ja kattaa hyvin kuvataiteen eri osa-alueet. He ovat aktiivisia ja arvostettuja niin valtakunnallisesti kuin kansainvälisestikin.

Maakunnassa toimii useita taidegallerioita ja kuvataideliikkeitä. Alueen monet galleriat ovat tärkeä osa kuvataiteen kenttää. Niissä esitellään ja myydään maakunnallista, valtakunnallista tai kansainvälistä taidetta niin ammatti- kuin harrastelijataiteilijoiltakin. Galleriat saavat usein tukea kunnilta, vaikka eivät suoranaisesti olekaan kunnan ylläpitämiä. Usein gallerioita ylläpitävät erilaiset yhdistykset. Maakunnassa toimii myös yhdeksän taideliikettä, mikä on maakunnan kokoon nähden verrattain paljon (Tilastokeskus 2007). Maakunnallisen kuvataiteen kannalta olisi hyvä pohtia, kuinka paljon alueen taiteilijoiden taidetta liikkeissä myydään.

Valokuvauksen asema kuvataiteiden kentässä on Etelä-Karjalassa vahvistunut viime vuosien aikana. Vuonna 2005 perustettiin Kaakkois-Suomen valokuvakeskus, jonka näkyvin toimintamuoto on valokuvanäyttelyiden järjestäminen. Kuukausittain vaihtuvien näyttelyiden lisäksi keskus järjestää näyttelytapahtumia myös muualla maakunnassa sekä järjestää kursseja ja luentoja sekä valvoo valokuvaajien etuja. Keskus pitää yllä ja kasvattaa lisäksi pientä valokuvausaiheista lukukirjastoa. Etelä-Karjalassa toimii myös useita valokuvaajia, kamerakerhoja ja yhdistyksiä.

Etelä-Karjalassa on siten vahva ja monipuolinen kuvataiteen osaaminen. Tällä hetkellä valtion kuvataidetoimikunnassa istuu lappeenrantalainen kuvataiteilija. Imatra mielletään usein kuvataiteen veturiksi maakunnassa vahvan kulttuurialan koulutuskeskittymän ja pitkien kuvataiteen perinteidensä ansiosta. Maakunnan haasteena on kuitenkin se, miten järjestää valmistuneille taiteilijoille oman alan työmahdollisuuksia. Vaikka osa valmistuneista muuttaakin muihin maakuntiin, jää osa aina Etelä-Karjalaan, mikä rikastuttaa alueen taide-elämää. Taiteilijoiden työtilojen puute on yksi alan suurimmista ongelmista.

Sanataide on kirjoittamista, lukemista, puhumista ja kuuntelemista – eli kaikkea sanoihin liittyvää. Sanataide oppialana on kuitenkin vielä pieni,

eikä sillä ole vielä Suomessa samanlaista asemaa kuin esimerkiksi musiikilla tai kuvataiteella. Etelä-Karjalassa ei anneta taiteen perusopetusta sanataiteen osalta. Sillä on kuitenkin keskeinen vuorovaikutteinen asema esimerkiksi näytelmissä, elokuvissa ja sarjakuvissa. Muutamia opiskelumahdollisuuksia kuitenkin löytyy, esimerkiksi Jaakkiman kristillinen opisto tarjoaa luovan kirjoittamisen perusopintoja monimuotokoulutuksena. Vuonna 2007 on ensimmäistä kertaa ollut mahdollista suorittaa myös luovan kirjoittamisen jatko-opintoja. Joutsenon taidekesään on sisältynyt myös yksittäisiä kirjoittajakursseja.

Kirjallisuus on osa sanataidetta. Maakunnassa on vain muutama päätoiminen kirjailija. Etelä-Karjalassa maakuntakirjasto on koonnut Carelica-sivuilleen Internetiin esittelyn entisistä ja nykyisistä eteläkarjalaisista kirjailijoista. Yleensä kirjailijat työstävät kirjojaan yksin, mutta parhaimmillaan yhdessä samanhenkisten kanssa keskustellen. Tällaisina toimivat kirjailijaryhmät, -tapaamiset ja -klubit, joita on maakunnassa muutamia. Suomenkielisen kirjallisuuden markkinat ovat pienet ja kirjojen julkaisuksi saattaminen on vaikeaa. Kirjallisuus itsessään jakautuu useisiin eri alueisiin. Erilaisten kirjoituskilpailujen, Internet-blogien ja omakustanteiden ansiosta mahdollisuudet tekstien julkaisemiseen ja esille saamiseen ovat kuitenkin parantuneet huomattavasti. Kirjojen lisäksi myös lehtiartikkelit, mielipidekirjoitukset ja nykyisin yhä suosituimmaksi tulevia blogit voivat viedä kirjoitusharrastusta eteenpäin.

Kirjallisuus on suosittu harrastus, koska sitä on helppo harrastaa ajasta ja paikasta riippumatta. Yhä suosituimmaksi on tullut myös harrastaa kirjallisuutta ryhmissä. Erilaiset kirjallisuuspiirit ovat yleistyneet myös Etelä-Karjalassa.

Kirjat, joiden tapahtumat sijoittuvat eteläkarjalaisille paikkakunnille, voivat lisätä tietoisuutta maakunnasta myös sen rajojen ulkopuolella. Paikallisista aiheista kirjoitetut teokset voivat vaikuttaa myös positiivisesti kulttuuriseen sisällöntuotantoon, kun niitä voidaan hyödyntää maakunnassa esimerkiksi kesäteatteriesityksissä ja opaskierroksissa.

Käsityö ja muotoilu

Käsityön ja muotoilun edellytykset ovat Etelä-Karjalassa vahvat ja paikalliset osaajat korkeassa kurssissa. Esimerkiksi tällä hetkellä valtion muotoilutoimikunnan puheenjohtaja on lappeenrantalainen kulttuurialan toimija. Käsityötä voi maakunnassa opetella jo taiteen perusopetuksessa,

jota järjestävät Etelä-Karjalan kansalaisopisto, Imatran Työväenopisto ja Taito Etelä-Karjala ry.

Etelänkarjalaisessa muotoilussa on keskitytty erityisesti koruihin. Esimerkiksi vuonna 2003 INNOSUOMI-kilpailussa 3. sijalle sijoittunut eteläkarjalainen käsityöläinen on jalostanut puuta koruissaan. Myös kivi – ja erityisesti Ylämaalta louhittava spektroliitti, Etelä-Karjalan maakuntakivi – on suosittu korumateriaali. Etelä-Karjala ja etenkin Lappeenranta on valtakunnallisestikin katsottuna korutaiteen keskus. Vuonna 2005 Lappeenrantaan perustettiin valtakunnallisesti toimiva Korutaideyhdistys ry, joka edistää ja tekee tunnetuksi nykykorua taiteena ja muotoiluna Suomessa. Toiminta on myös kansainvälisesti aktiivista.

Etelä-Karjalan muotoilijat ja käsityöläiset ovat alueen kulttuuriteollisuuden vahva ryhmittymä. Eri taiteiden aloilta juuri muotoilijat ja käsityöläiset perustavat eniten omia yrityksiä ja tuotteitaan myyviä liikkeitä yhdessä toisten kanssa tai yksin. Luovat toimialat ovat kasvattamassa osuuttaan nopeasti kasvavana talouden sektorina. Elinkeinoelämä ja muotoilu voisivat hyödyntää toistensa osaamista paremmin, esimerkiksi selvittämällä puu- ja kivialan tuotekehittelyn mahdollisuuksia ja tuotteistamista. Hyviä esimerkkejäkin tältä saralta löytyy. Kansainvälisessä muotimaailmassa on niittänyt mainetta eteläkarjalainen innovaatio: puun läpivärjäysmenetelmä, jota on ennakkoluulottomasti yhdistetty kenkien suunnittelussa. Näyttää kuitenkin siltä, että maakunnasta puuttuu muotoilun kehittämiseen vaadittava kokonaisnäkemys ja eri toimialojen välistä verkottumista tulisi parantaa.

Estraditaiteet

Melkein jokaisessa maakunnan kunnassa toimii yksi tai useampi harrastelijateatteri tai -ryhmä. Aktiivisia vaikuttajia maakunnassa ovat esimerkiksi Lappeenrantalainen Kesy ry sekä Lappeenrannan ylioppilasteatteri Actl ja imatralainen Teatteri - IRTI. Harrastelijateattereita ylläpitävät usein erilaiset yhdistykset, nuorisoseurat ja kansalaisopistot. Näyttämötaiteen kenttä ei kuitenkaan ole kovin järjestäytynyttä, eikä eri toimijoiden välillä ole juuri pitkäjänteistä yhteistyötä. Kaakkois-Suomen taidetoimikunnassa toimii tällä hetkellä näyttämötaiteen läänintaiteilija, joka yrittää omalta osaltaan korjata tilannetta.

Etelä-Karjalassa kasvaa myös monia tulevia näyttämötaiteen harrastajia ja ammattilaisia. Etelä-Karjalan Estradi ry:n ylläpitämä ja hallin-

noima valtakunnallisestikin ainutlaatuinen Taidekoulu Estradi antaa taiteen perusopetusta sirkustaiteessa (Sirkus Tuikku), rytmimusiikissa (Bändikoulu) ja teatteritaiteessa (Nuorisoteatteri). Estradi painottaa opetuksessaan myös taiteiden välistä yhteistyötä ja yhteistyötä muiden Lappeenrannan taideoppilaitosten: Kuvataidekoulun, Tanssiopisto Sonja Tammelan, Taito-käsityökoulun ja Musiikkiopiston kanssa. Tällä hetkellä Estradi pyrkii tuntiperusteisen valtiontuen piiriin, jotta koulun toiminta olisi turvattu myös tulevaisuudessa.

Maakunnassa toimii myös nukketeattereita. Imatralla perustettiin esimerkiksi vuonna 2003 ammattitaitoinen nukketeatteri Mustan ja Valkoisen Teatteri ry, joka on kasvattanut toimintaansa festivaalitapahtumien puolelle. Kesällä järjestettävä kansainvälinen Mustan ja Valkoisen Festivaali on ainutlaatuinen Suomessa, koska näytökset on suunnattu niin lapsille kuin aikuisillekin. Tapahtuman järjestäminen tulevaisuudessa riippuu talkoohengestä ja julkisesta tuesta.

Tanssitaidetta voi harrastaa myös kuntoilumielessä: yksin, pareittain tai ryhmässä. Etelä-Karjalassa tanssia voi työväenopistoissa ja kansalaisopistojen kursseilla sekä yksityisissä tanssistudioissa, yhdistysten seuroissa tai urheiluseuroissa. Tanssitaiteen perusopetusta antavat Imatralla Tanssistudio Jami ja Imatran Työväenopisto sekä Lappeenrannassa Tanssiopisto Sonja Tammela. Eri tanssin lajeja on runsaasti baletista nykytanssiin ja kilpatanssista kansantanssiin ja miltei kaikkea siltä väliltä. Seuratanssiharrastamista varten maakunnassa on tanssilavoja, kuten Iitiän VPK:n lava, Suikkalan lava, Säänjärven lava, Kisapirtti sekä Tirilän ja Vuoksenniskan työväentalot. Tanssilavoilla tansseja järjestetään pääosin kesäaikaan.

Osaltaan tanssi on myös estraditaidetta ja vaatii siksi esiintymistiloja ja -tilanteita. Usein tanssia esitetään erilaisissa tapahtumissa. Vuosittain järjestettävä Imatran balettigaala kerää yhteen niin kotimaisia kuin kansainvälisiäkin tanssin taitajia, ja yhdistää niin klassista balettia kuin nykytanssiakin. Balettigaalan yhteydessä järjestetään myös tanssiin liittyvä seminaari, joka tasoltaan on maakunnan ainoa. Esimerkiksi vuoden 2007 balettigaalan seminaarissa vieraili Suomen taideyliopistojen koulutus ja kehittämisinstituutin IADE:n kutsusta baletin ja musiikin asiantuntija professori Stephanie Jordan. Jordan toimii Roehampton Universityn tanssin tutkimuskeskuksen johtajana.

Toinen suuri tanssitapahtuma Lasten Kalenat järjestetään joka toinen vuosi Lappeenrannassa. Jo 1970-luvulta juontava tapahtuma yhdistää nykyisin eri taiteenaloja, muun muassa tanssia ja teatteria.

Tapahtumassa tanssi- ja teatteriesitysten lisäksi lapset pääsevät oppimaan uusia taitoja erilaisissa taideleireissä ammattilaisten ohjauksessa ja esittämään taitojaan yleisölle. Kansainvälisen kansantanssifestivaalin järjestää Kalevan Nuorten Liitto ja Kalevan Nuorten Etelä-Karjalan piiri. Lasten Kalenat on avoin kaikille kulttuurisessa harrastustoiminnassa mukana oleville lapsille. Tapahtuma kerääkin yhteen parhaimmillaan lähes tuhat nuorta eri puolilta Suomea, ja maailmaa.

Maakunnan sirkustaiteen keskittymä on Lappeenrannassa, jossa toimii Taidekoulu Estradin Sirkus Tuikku. Se on toiminut jo vuodesta 1989 ja on kasvanut yhdeksi Suomen suurimmista. Taiteen perusopetuksen piiriin Sirkus Tuikku pääsi vuonna 2000. Koulu opettaa nuoria sirkustaiteilijoita, jotka halutessaan voivat jatkaa ammattiopintoihin muihin alan oppilaitoksiin. Vaikka sirkustaiteen oppilaitoksiin on vaikea päästä, Sirkus Tuikku antaa siihen hyvät valmiudet. Toiminnan ongelmana on rahoituksen ja hyvien tilojen järjestäminen.

Media ja audiovisuaalinen ala

Medialla on useita eri funktioita kulttuurin kentällä. Se toimii kulttuuriasioiden tiedottajana, keskustelun herättäjänä, kritiikin esittäjänä, näkyvyyden lisääjänä, erilaisten näkökulmien esiin tuojana ja konkreettisena tilana taiteen esittämisessä (esim. Internetissä toimiva galleria). Median rooli on siten erittäin tärkeä. Painetun median rinnalla toimii sähköinen viestintä, mutta edelleen kirjallisen joukkoviestinnän rooli Suomessa on suuri. Maakunnassa ilmestyy tällä hetkellä 12 sanomalehteä, joista kaksi on päivälehtiä ja loput viisi ilmestyvät 1–3 kertaa viikossa tai harvemmin. Suurin sanomalehti on Etelä-Saimaa. Sen levikki on yli 30 000 kappaletta. Monet lehdet ovat panostaneet myös Internet-lehtiin, erityisesti Etelä-Saimaa.

Audiovisuaaliseen alaan kuuluvat esimerkiksi televisiotoiminta, elokuvat, animaatio- ja peliteollisuus, mediataide sekä mediakasvatus. Ala muuttuu, kehittyy ja laajenee jatkuvasti. Audiovisuaalisen kulttuurin kentällä maakunnassa toimii muutama aktiivinen yhdistys ja kerho, kuten Lappeenrannan filmi- ja videokuvaajat ry, Lappeenrannan teknillisen yliopisto ylioppilaskunnan elokuvakerho Skinkino sekä imatralainen elokuvakerho Pennittömät ry. Elokuvateattereita maakunnassa ei ole monta. Saleja on vain neljä, mutta elokuvissa käyntejä kertyy jo huomattavasti enemmän, 1,2 asukasta kohden, mikä on valtakunnan keskitasoa. Määrä

Etelä-Karjalassa ilmestyviä sanomalehtiä:

- Etelä-Saimaa
- Imatralainen
- Joutseno
- Kaakkois-Suomen Sanomat
- Lappeenrantalainen
- Parikkalan-Rautjärven Sanomat
- Kaakonkulma
- Karjala-lehti
- Luumäen Lehti
- Ruokolahtelainen
- Uutisvuoksi
- Yhteissanomat

on yllättävän suuri elokuvateattereihin suhteutettuna. Salien käyttöaste on siten korkea.

Audiovisuaalista koulutusta maakunnassa antaa Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulun kuvataiteenyksikkö. Siellä suuntautumisvaihtoehtona on uusi media, joka opettaa videotaiteen ilmaisumuotoja. Videotaide on osa laajempaa audiovisuaalisen taiteen alaa.

Suomen Yleisradiolla on Etelä-Karjalassa oma toimitus. Etelä-Karjalan radio aloitti toimintansa Lappeenrannassa vuonna 1989. Se toimittaa uutisia ja ajankohtaisohjelmia niin radioon kuin televisioonkin. Myös alueelliset tv-uutiset eli Kaakkois-Suomen uutiset toimitetaan Lappeenrannasta käsin. Tämä tuo Etelä-Karjalalle valtakunnallista näkyvyyttä, etenkin kun näyttää vahvasti siltä, että juuri radion kuuntelu ja television katselu ovat tavallisimmat vapaa-ajanharrastukset Suomessa.

3. SWOT-analyysi

Edellä käytiin läpi Etelä-Karjalan nykyistä kulttuurin tilaa. Kuten katsauksesta saattoi huomata, Etelä-Karjalan kulttuuri on varsin monitasoista ja kattavaa, muttei silti ongelmatonta. SWOT-analyysi selventää kulttuurin tilaa neljän eri tekijän kautta, joiden avulla voidaan tehdä päätelmiä siitä, mihin suuntaan Etelä-Karjalan kulttuuria tulevaisuudessa on hyvä ohjata: miten vahvuudet voidaan käyttää parhaimmin hyväksi, miten heikkoudet voidaan kääntää vahvuuksiksi, miten mahdollisuuksia hyödynnetään oikein ja miten uhkiin kannattaa varautua tai miten ne voidaan kokonaan välttää. Tulevaisuuden skenaariot ja tavoite- ja toimenpide-ehdotusosio rakentuvat SWOT-analyysistä nouseviin kysymyksiin.

SWOT tulee englannin kielen sanoista:

S = strength (vahvuus)

W = weakness (heikkous)

O = opportunity (mahdollisuus)

T = threat (uhka)

Etelä-Karjalan kulttuurin

Vahvuudet

- Eri taiteenalojen ammattitaitoiset osaajat ja ammattilaiset
- Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulun kuvataiteenyksikkö
- Omaleimainen kulttuuriperintö, esimerkiksi eteläkarjalainen murre
- Aktiiviset ja innostuneet harrastajat, yhteisöt ja järjestökenttä sekä kansalaisopistot ja työväenopistot
- Ammatilliset taidelaitokset
- Aktiiviset kulttuuripalvelujen käyttäjät ja kulttuurin kuluttajat
- Monialainen taiteen perusopetuksen tarjonta ja ammattitaitoiset opettajat
- Kulttuuriharrastusten tarjonta kaikenikäisille
- Riskinottokyky ja rohkeus
- Kulttuuritapahtumien laaja skaala ja maaseutukuntien omat kulttuuritapahtumat
- Monikulttuurisuus ja kansainvälisyys, maantieteellinen sijainti

Heikkoudet

- Kulttuuripuoleen satsattujen määrärahojen vähyys kunnissa
- Kulttuuritilojen ja työskentelytilojen puute
- Yhteistyön tekeminen eri kuntien, eri taidealojen ja eri toimijoiden ja eri toimialojen kesken
- Kulttuurisektorin edunvalvonta päätöksenteossa
- Kulttuuritapahtumien koordinointi ja oman kulttuuriperinnön hyödyntäminen kulttuuritapahtumissa
- Kulttuurin arvostaminen ja huomioonottaminen päätöksenteossa
- Projektirahoituksen lyhytjänteisyys
- Hajaantunut maakunnallinen identiteetti
- Yhteiskunnan ja kulttuurisektorin vuorovaikutus ja kansalaiskeskustelu ja -aktiivisuus
- Kulttuurialan maakunnallisen tutkimuksen ja sisällöntuotannon vähäinen määrä
- Kulttuurialan yhteinen tiedottaminen ja markkinointi

Mahdollisuudet

- Lyhyet välimatkat maakunnan sisällä sekä Pietariin ja Helsinkiin
- Kuntienvälinen yhteistyö
- Elinkeinoelämän ja kulttuurisektorin yhteistyö
- Koulutoimen ja kulttuurisektorin yhteistyö
- Luovan toimialan ja kulttuuriteollisuuden luomat uudet kulttuuri-alan työpaikat
- Monikulttuurisuuden ja kansainvälisyyden lisääntyminen
- Uuden teknologian hyödyntäminen kulttuuripalvelujen tarjoamisessa, esimerkiksi hyödynnetään optista kuitua tietoliikenne-verkoissa
- Kulttuurimatkailu ja sen maaseutua elävöittävä merkitys
- Maakunnan kulttuuriperinnön hyödyntäminen matkailussa
- Kuntien yleisen kulttuuritoimen järjestäminen ostopalveluna
- Sosiaali- ja terveystoimen ja kulttuurisektorin yhteistyö
- Maakunnan taiteilijoiden hyödyntäminen maankäytön, rakennusten ja ympäristön suunnittelussa
- Maakunnan vahvuuksista syntyvät uudet kulttuuriset innovaatiot
- Maksukykyinen ikääntyvien ihmisten joukko

Uhat

- Vähenevä ja vanheneva väestö
- Kuntien heikentyvä taloudellinen tilanne
- Kulttuurialan ja ”pehmeiden arvojen ” arvostuksen puute hallinnossa ja kulttuurin imagolliset rasitteet
- Kulttuuriympäristön arvostuksen puute, kasvoton rakennus-suunnittelu ja jäljellä olevan rakennusperinnön tuhoutuminen
- Kulttuurikasvatuksen vähentyminen kouluissa
- Kulttuuripalveluiden saavutettavuuden heikkeneminen
- Kilpaileminen vähentyvistä resursseista
- Entisestään huononeva yhteistyö eri kuntien ja eri toimijoiden välillä
- Kilpaileminen kuntien kesken
- Ammattitaitoisten osaajien muuttaminen pois maakunnasta
- Valtaväestön ja maahanmuuttajien vuorovaikutuksen puute

Analyysin yhteenveto

Etelä-Karjalan kulttuurikentän vahvuutena ovat kulttuurin tekijät ja kuluttajat eli kulttuurista kiinnostuneet yksilöt. Riskinottokyky ja rohkeus viittaavat juuri tähän, esimerkiksi kuntien yleisen kulttuuritoimen järjestäminen ostopalveluna ensimmäisenä Suomessa kertoo riskinotto-kyvystä. Myös taidealojen opetus on maakunnassa hyvällä tasolla.

Kulttuurikentän heikkoudet liittyvät kulttuurin maakunnalliseen arvos-tukseen sekä yhteiskunnan ja kulttuurisektorin väliseen vuorovaikutukseen, mikä näkyy esimerkiksi kulttuurin heikossa asemassa päätöksenteossa. Myös yhteistyö kaikkinensa kulttuurisektorilla, mutta myös sen ulkopuolella on puutteellista.

Mahdollisuudet puolestaan syntyvät eri alojen yhteistyöstä, ennakkoluulottomasta asenteesta ja uusista innovaatioista kulttuurialoilla. Myös maakunnan sijainti ja teknologioiden hyödyntäminen luovat uusia mahdollisuuksia kulttuurille, kuten myös vahvan luovan taloudensektorin synnyttäminen maakuntaan.

Kulttuurialaa uhkaavat nurkkakuntaisuus ja kentän sisäinen kilpailu vähenevistä resursseista sekä tietämättömyys ja välinpitämättömyys kulttuurin eduista. Kulttuuripalveluiden saavutettavuuden heikkeneminen sekä järjestötoiminnan ja kansalaisaktiivisuuden näivettyminen uhkaavat kulttuurin kenttää.

4. Tulevaisuuden näkymät

Seuraavassa esitetään neljä vaihtoehtoista pitkänaikavälin käsikirjoitusta tulevaisuudelle, jossa Etelä-Karjalan kulttuuri on pääasiallisena tekijänä. Skenaarioiden avulla kuvataan mahdollinen tapahtumaketju tästä päivästä tulevaisuuteen. Ne eivät siten ole ennusteita tai kuvaa tulevaisuuden lopputulosta, vaan tuovat esiin joitain mahdollisia kehitysnäkymiä. Ne perustuvat Etelä-Karjalan kulttuurin nykytilasta tehtyihin oletuksiin, SWOT-analyysiin ja yhteiskunnan kehityksen ennusteisiin. Ne ovat tarkoitettu apuvälineiksi päätöksenteossa, esittämään syy-yhteydellisiä prosesseja, kyseenalaistamaan vallitsevia uskomuksia ja rakentamaan yhteistä tahtotilaa maakunnan kulttuurisektorin kehittämistä varten. Tämän strategian kannalta kaksi viimeistä skenaariota vievät maakuntaa positiiviseen suuntaan, joten seuraavassa kappaleessa esiteltävät tavoitteet syntyvät niihin pohjautuen.

Skenaariot eivät välttämättä noudata kaavaa, jossa uhkakuvien skenaario on pahin tulevaisuuden kuva ja mahdollisuuksien skenaario parhain. Joskus vallitsevan tilan voidaan katsoa olevankin haluttu tila. Olemassa olevat yhteiskuntarakenteet voidaan myös laittaa kyseenalaiseksi tai jopa hajottaa, jotta uudet rakenteet voisivat muodostua. Tällainen kriisiaika koettiin Suomessa esimerkiksi 1990-luvun alun laman aikana, jolloin olemassa olevaan tilanteeseen tuli vastata uusin keinoin. Aikaisempina vuosikymmeninä rakennettu kulttuurisektorin tehokas julkinen palvelujärjestelmä ja institutionaaliset käytännöt, joilla tavoiteltiin tasa-arvoista kulttuuritoiminnan tuottamista ja vastaanottamista, joutuikin kohtaamaan joustamattomuutensa ja tehottomuutensa uuden tilanteen edessä.

Hyvinvointivaltiollisen kulttuuripolitiikan murros on jatkunut siitä lähtien ja tuonut mukanaan keskustelut kulttuurin taloudellisista ja sosiaalisista vaikutuksista ja muista hyötynäkökulmista. Individualismin korostaminen, yksilön valta ja halu tehdä omia valintoja ja yksilölliset kulutustottumukset, mutta samalla median tasapäistävä vaikutus kuuluvat tämän hetken ilmiöihin. Kuluttajan valta valita se, mikä omaa silmää miellyttää tai mitä kulttuuripalvelua hän milloinkin haluaa käyttää, on muokannut koko kulttuurin

käsitettä uuteen suuntaan. Kulttuuri elää selvästi murroskauttaan, jossa siis myös itse kulttuuri määritellään jälleen uudella tavalla. (Katso esim. Kangas 1999 ja Häyrynen 2006). Mitä kehityssuuntia sitten kulttuurilla mahdollisesti tulevaisuudessa on maakunnallisesti ja miten alueellinen kulttuuripolitiikka ja kulttuurisektori itsessään voi vastata ajan haasteisiin?

Uhkakuvien skenaario

Etelä-Karjalan asukasluku pienenee ja asukkaiden keski-ikä nousee. Kuntien taloudellinen tilanne heikkenee. Maakunnallisesti sosiaali- ja terveyspuolelle joudutaan budjetoimaan yhä suurempia menoeriä. Julkiseen rahoitukseen pohjautuva kulttuuritoimi sinnittelee yhä pienenevillä resursseilla. Kunnissa priorisoidaan eniten käytettyjä kulttuuripalveluja toisten kustannuksella. Nekin palvelut, jotka saavat rahaa, kuten kirjasto, joutuvat kamppailemaan saadakseen varoja uusiin kirjoihin, tietokoneisiin ja muihin uudistuksiin. Kuntien resurssienjakoa eri kulttuurin toimijoille arvostellaan. Valtio edellyttää lakisääteisten palveluiden olemassaolon, joten vähät resurssit aiheuttavat kilpailua ja kulttuuritoimijoiden entistä suurempaa hajaantumista omiin leireihin. Osa palveluista lakkautetaan kokonaan. Kuntien välinen kilpailu estää kulttuuripalvelujen tuottamisen yhteistyönä muiden kuntien kanssa. Yksittäisille kulttuuripuolen työtekijöille kasaantuu yhä enemmän töitä, heidän tulee toimia yhä laajemmalla kulttuurin alalla asiantuntijoina ja ratkaista yhä luovemmin eteen tulevia ongelmia.

Tilannetta pahentaa kolmannen sektorin flegmaattisuus. Kansalaisaktiivisuus vähenee ja järjestöt eivät ole enää yhtä omatoimisia ja aktiivisia kuin ennen. Toisaalta järjestökenttä on liian vakiintunutta niin, ettei se pysty joustamaan uusien tilanteiden tullessa eteen. Järjestöt eivät kykene ottamaan sellaista vastuuta kulttuuripalveluiden tuottamiseen osallistumisesta, kuin vallitseva tilanne heiltä edellyttäisi, mikä entisestään vähentää kolmannen sektorin asemaa kulttuurin kentällä. Järjestöt kääntyvät entistä enemmän sisäänpäin ja ajavat vain jäseniensä yksittäisiä intressejä. Jotkut järjestöt jaksavat ottaa julkisesti kantaa kulttuurisektorin ongelmiin, mutta koska positiivinen vuorovaikutteisuus on heikkoa, ei todellista kansalaiskeskustelua synny.

Kulttuurisektorin resurssit on vedetty minimiin, joten kuluttajat eivät enää saa palveluilta sitä, mitä aikaisemmin, ja äänestävät yhä enemmän jaloillaan – jäävät kotiin katsomaan televisiota. Ainoa kulttuuripalvelu, joka

heitä kiinnostaa kotinsa ulkopuolella on elokuvat, mutta silloinkin he mieluummin katsovat ulkomailla tuotettuja elokuvia kuin kotimaisia. Kulttuuri-instituutiot, kuten teatterit, orkesterit ja museot joutuvat miettimään, miten toimia vähenevällä julkisella rahoituksella. Teatterit keskittyvät kevyisiin komedioihin, orkesterit populäärimusiikkiin ja museot keskittyvät galleriatyyppiseen toimintaan ja valmiiksi tuotettuihin näyttelyihin, jotka eivät edellytä omaa tutkimustyötä. Kokoelmat kärsivät puutteellisista säilytystiloista ja henkilökunnan puutteesta. Myös julkinen kulttuurisektori valtavirtaistuu. Osa lopettaa kokonaan toimintansa, koska asiakkaat vähenevät ja tiloja tarvitaan muiden alojen toimintaan.

Taiteen tekijät yrittävät saada tuotoksiaan esille, nostattaa keskustelua ja kulttuurin arvostusta kunnissa. Ainainen taistelu oman olemassaolon puolesta väsyttää taiteen tekijöitä kuitenkin siinä määrin, etteivät he ajan kuluessa jaksa enää ottaa kantaa. Tilanne vaikuttaa viime kädessä taiteelliseen luovaan työhön ja sen tuloksiin. Luovuus valtavirtaistuu. Taiteilijat yrittävät etsiä muita ulospääsyteitä luovuudelleen niin, että taipuvat markkinatilanteeseen tai ryhtyvät tekemään muita töitä. Koulutus ei vastaa työelämän tilanteeseen tarvittavalla tavalla. Onnistuneet yksilöt lähtevät pois maakunnasta, koska luovuudelle ei ole enää tilaa eikä sitä arvosteta. Nousee kysymys, miksi maakunta kouluttaa taiteilijoita, jos he kaikki lähtevät pois maakunnasta valmistuttuaan. Kulttuurialan koulutus kyseenalaistetaan.

Koulutetut kulttuuritoimijat muuttavat suurempiin kasvukeskuksiin ja pois maakunnasta. Maakunnan luovien toimialojen luovuuspääoma ja synergia pienenee eikä uusia innovaatioita synny. Rahavirrat keskittyvät maakunnan ulkopuolelta tuleviin yrityksiin, jotka vievät myös suurimmat voitot pois maakunnasta. Pientuotanto, erilaiset tarinat, kotoisuus ja moniarvoisuus katoavat suurten ketjujen tieltä. Poliittista tahtotilaa kulttuurin arvostamiseen ei löydy, vaan on helpompi perustella päätöksiä muilla arvoilla, kuten rahalla. Pitkäjänteinen kulttuurisektorin kehittäminen lakkaa. Eteläkarjalainen kulttuuri elää hajaannuksessa. Sisältöjä kulttuuritoimintoihin haetaan yhä useammin maakunnan ulkopuolelta kuin omasta kulttuuriperinteestä. Kiinnittyminen alueeseen on heikkoa.

Tilanne johtaa ennen pitkää siihen, että maakunnasta virtaa ulos luovaa pääomaa: älymystö ja taiteilijat vierastavat maakuntaa. Ensin tilanne alkaa näkyä niin, että taidelaitosten johtajat eivät oikeasti asu maakunnassa, vaan kulkevat töihin muualta. Kun tilanne kiristyy, he irtisanoutuvat tehtävistään kokonaan. Maineen levitessä on enää hankala saada uusia johtajia tilalle ja paikkoja jää auki. Harvat hyvät hakeutuvat enää avautuviin virkoihin. Seuraavaksi sama toistuu kulttuurialan työntekijöille ja toimi-

joille. Kun taitajia ei enää ole, on hankala pitää pystyssä taiteen perusopetustakaan.

Asukkaat tai järjestöt eivät nouse vastustamaan tilannetta, koska kansalaisaktiivisuuden taso on heikko. Innovatiivisten ihmisten lähdettyä maakunnasta elinkeinoelämä, teollisuus ja muut alat erkaantuvat kulttuurista entisestään. Olemassa olleet kytkökset lakkaavat olemasta. Kulttuuri alkaa marginalisoitua ja se saa uusia piirteitä. Kulttuurin uudet muodot löytävät kannattajajoukkonsa etenkin nuorison parista. Myös kansantaide onnistuu pärjäämään tilanteessa.

Maakunnan imago rakentuu koviin arvoihin. Matkailu keskittyy ostosmatkailuun ja muutamien yksittäisten kohteiden, kuten Imatran kylpylän, varaan. Paikalliskulttuuri muuttuu turistikulttuuriksi – kulttuuriksi, jossa matkailijat määrittävät paikallista kulttuuria eivät asukkaat itse. Maakunta ei houkuttele uusia ihmisiä asumaan, vaan ainoastaan kesämökkeilyyn ja väkiluku lähtee jyrkkään laskuun. Maaseutu autioituu, kulttuurimaisema rapistuu ja kaupunkien lähiöalueet slummiutuvat. Maakunnasta tulee reuna-aluetta, jota määrittää yhä enemmän suuret kauppakeskusalueet, ohikulkeva liikenne ja teollisuus.

Pysähtyneisyyden tila

Etelä-Karjalan asukasluku pienenee ja asukkaiden keski-ikä nousee. Kuntien taloudellinen tilanne heikkenee. Maakuntatasolta katsottuna sosiaali- ja terveyspuolelle joudutaan budjetoimaan yhä suurempia menoeriä. Julkiseen rahoitukseen pohjautuva kulttuuritoimi sinnittelee yhä pienenevillä resursseilla. Kulttuuripalveluiden järjestäminen pienissä kunnissa on ahtaalla. Suuremmat kunnat pystyvät järjestämään palveluita helpommin. Uusia toimintamuotoja lähdetään kehittämään. Kuntien yleisen kulttuuritoimen järjestäminen ostopalveluna saa lisää kannatusta. Kuntien välinen kilpailu vaikeuttaa kulttuuripalvelujen tuottamista yhteistyönä muiden kuntien kanssa. Osa kunnista tekee yhteistyötä, mutta osalle kunnista se on vaikeaa. Maakuntaan syntyy selkeitä kahtiajakoja kulttuurisektorilla kohtalaisesti menestyviin kuntiin ja huonommin toimeentuleviin.

Kolmannella sektorilla ja julkisella sektorilla ei ole tarpeeksi vuorovaikutusta, yhteistyötä tai luottamusta toisiinsa. Julkisen sektorin institutionaaliset käytännöt ja raskas hallintokoneisto eivät osaa hyödyntää järjestöjä ja yhteisöjä kulttuuritoimessa tarpeeksi. Liian vakiintunut järjestökenttä ei pysty puolestaan joustamaan ja luomaan uusia toimintatapoja suhteessa

julkiseen hallintoon, mikä johtaa siihen, ettei sitä oteta vakavasti päätöksenteossa. Kolmannen sektorin asema kulttuurikentän vaikuttajana heikkenee, vaikka se edelleen onkin siinä monitahoinen toimija. Kansalaisaktiivisuutta vaivaa apaattinen tila, jossa ei osata tai haluta ottaa kantaa vallitseviin olosuhteisiin.

Maakunnan asukkaiden kulttuuripalveluiden käyttäminen jakaantuu selvemmin muiden vapaa-aikatoimintojen kanssa. Yleisesti käytetään entistä vähemmän aikaa kulttuuriin, koska ihmiset kuluttajina voivat itse päättää vapaasti haluamansa elämäntyylin. Median tasapäistävä vaikutus tulee ilmi juuri vapaa-ajankäytön suhteen. Kulttuuri vastaa kilpailuun valtavirtaistumalla ja markkinoistumalla. Maakuntalaisten joukosta eriytyy kuitenkin pieni paljon kulttuuripalveluja käyttävä joukko, joka osaa myös vaatia hyviä palveluja. Kulttuuri-instituutiot, kirjastot, museot ja teatterit käyvät kilpailua ihmisten vapaa-ajasta, mutta eivät osaa vastata haasteeseen uusia luovia ratkaisuja hyväksikäyttäen, esimerkiksi tekemällä yhteistyötä eri konseptein. Myös julkinen kulttuurisektori alkaa valtavirtaistua ja markkinoistua. Pieni äänekäs joukko yrittää vastustaa muutosta.

Taiteilijoiden työmarkkina-aseman heikkeneminen liittyy rakenteellisiin epäkohtiin koulutuksessa ja kulttuurintuotannossa, kuten esimerkiksi liian vähäisessä ja vakiintumattomassa manageritoiminnassa. Työvoiman määrä ei vastaa kysyntään – koulutusta alalla on liikaa. Julkisen sektorin haluttomuus löytää ratkaisuja ongelmaan turhauttaa taiteilijoita ja muuta luovaa kenttää. Poliittista tahtoa ei tahdo löytyä taiteilijoiden aseman parantamiseen, esimerkiksi työtiloja järjestämällä, koska päätöksentekijöillä ei ole tarpeeksi kauaskantoista näkymää taiteen tuottamiin hyötynäkökulmiin. Suuri osa maakunnassa valmistuneista taiteilijoista hakeutuukin muihin maakuntiin ja erityisesti Helsinkiin. Tilanne vaikuttaa siten viime kädessä taiteelliseen luovaan työhön ja sen tuloksiin ja köyhdyttää maakunnan taiteellista tasoa.

Valtavirtaistumisesta tulee kulttuurituotannollinen ongelma, kun aiheita ja sisältöjä etsitään maakunnan omien vahvuuksien ulkopuolelta. Kun kulttuurin tekijät hakeutuvat maakunnan ulkopuolelle töihin, eikä alueelle siirry samassa suhteessa uusia, ei alueella myöskään pystytä kehittämään tarpeeksi uutta luovia innovatiivisen kulttuurituotannon pisteitä, jotka pystyisivät kilpailemaan valtakunnallisesti ja kansainvälisesti kiinnostavilla tuotteilla. Asiaa ei osata tai ei haluta ymmärtää päätöksenteossa, joten ratkaisuja tilanteeseen ei synny. Maakunnan houkuttelevuus innovatiivisten kulttuuritoimijoiden silmissä nousee siten esteeksi varsinaiselle kulttuurituotannon keskittymiselle alueelle.

Tilanne jatkuu samansuuntaisena, koska poliittista tahtoa kulttuurin aseman kohentamiseksi tai uusien ratkaisumallien löytämiseksi ei maakunnasta löydy. Omia kulttuuriperinteestä kumpuavia vahvuuksia ei osata hyödyntää, vaan sisältöjä kopioidaan ja haetaan muualta. Kulttuuripalveluiden tuottamisesta pyritään pitämään kiinni, mutta suurin osa resursseista menee hallinnon ylläpitämiseen. Resurssit keskittyvät entistä enemmän julkisten kulttuurilaitosten pyörittämiseen kuin itse kulttuurin tekemiseen. Yhteistyö alueen toimijoiden kesken ei toimi. Asukkaat tai järjestöt eivät ota juuri kantaa tilanteeseen, koska kansalaisia vaivaa apatia. Kulttuurisektori ei tahdo löytää innovatiivisia kytköksiä elinkeinoelämän, teollisuuden tai muiden alojen kanssa, vaan eriytyy omaksi lokerokseen toimialakentällä.

Maakunnalla ei ole vahvaa imagoa, eikä hajaantunut imago juuri houkuttele uusia asukkaita. Kunnat kilpailevat asukkaista, matkailijoista ja resursseista. Kulttuuri polkee paikoillaan, muutoksia ei juuri tapahdu ja samat asiat toistuvat puheissa yhä uudelleen. Oman lisänsä taiteen kentälle tuovat ulkoiset tekijät, kuten EU:n kulttuuri- ja rakennerahasto-ohjelmat, mutta projektiluonteisuutensa vuoksi, ne eivät korjaa kuntien päätöksentekoon ja hallintoon liittyviä ongelmia.

Itään päin suuntautuva skenaario

Etelä-Karjalan asukasluku pienenee ja asukkaiden keski-ikä nousee. Kuntien taloudellinen tilanne heikkenee. Julkiseen rahoitukseen pohjautuva kulttuuritoimi sinnittelee pienillä resursseilla. Kuntien välisissä yhteisissä keskusteluissa päätetään saada maakunnan väkiluku nousuun, jotta kunnallisten palveluiden järjestäminen olisi tulevaisuudessakin mahdollista. Pitkään puheissa esiin tullut kiinnostus rajantakaiseen potentiaaliin nousee nyt agendalle. Katseet käännetään itään päin ja venäläisiin maahanmuuttajiin, joista kunnat laskevat saavansa uusia veronmaksajia alueelleen. Maakunnassa on jo ennestään paljon venäläisiä maahanmuuttajia, mutta lisää heitä yritetään saada maakuntaan esimerkiksi markkinoimalla heille uusia vapautuvia tontteja, järjestämällä heille työpaikkoja ja suuntaamalla heille kulttuuritarjontaa.

Pitkälliset neuvottelut valtioiden välillä alkavat, jotta rajakäytäntöjä saataisiin helpommaksi. Tilanteen ratkaisemiseksi ehdotetaan lähialueviisumia, jonka jokainen maakuntalainen saisi automaattisesti kotipaikkansa mukaan ja jolla voisi ylittää rajan helposti ja aikaa säästäen. Myös Venäjän puolella samanlainen viisumikäytäntö pyritään saamaan

voimaan. Keskustelujen käynnistyessä maakunta alkaa kiinnostaa venäläisiä maahanmuuttajia entistä enemmän.

Tilanne virittää eri järjestöjen ja yhteisöjen toimintaa toisten ollessa jyrkästi asiaa vastaan, toisten suhtautuessa uuteen tilanteeseen myötämielisemmin. Uusia järjestöjä perustetaan ja kansalaisaktiivisuus kasvaa. Asiasta käydään vilkasta keskustelua niin paikallisessa mediassa kuin valtakunnallisessakin mediassa. Asia huomioidaan myös kansainvälisesti. Jäykät järjestörakenteet joutuvat uuden tilanteen edessä kehittämään uudenlaisia organisoitumisen muotoja. Mielipiteiden ollessa vahvoja puoleen ja toiseen myös uusien järjestöaktiivien värväys kiihtyy. Venäläiset maahanmuuttajat perustavat myös omia järjestöjä, jotka ottavat asiaan aktiivisesti kantaa rajan molemmin puolin.

Kuntien hallinnoissa panostetaan kuntalaisten venäläisen kulttuuritietämyksen kasvattamiseen ja tiedotuksen lisäämiseen. Maakuntalaiset kiinnostuvat venäläisestä kulttuurista yhä enemmän ja alkavat opiskella aktiivisesti venäjän kieltä ja kulttuuria. Myös kouluissa venäjän opinnot laajenevat. Työperäinen maahanmuutto lisääntyy. Venäläisten ravintoloiden ja klubien kysyntä kasvaa. Niiden kautta esimerkiksi venäläiset muusikot pääsevät helpommin esiintymään Suomeen ja toisaalta suomalaiset muusikot pääsevät klubien kautta helpommin Venäjälle. Myös venäläiset elokuvat ja muut kulttuurituotteet saavat enemmän näkyvyyttä ja huomiota osakseen maakunnassa. Kasvava venäläinen vähemmistö tarvitsee myös omankielistä kulttuuritarjontaa. Luovia ratkaisuja kulttuurien yhteisen vuorovaikutuksen välillä kehitetään esimerkiksi teatteriesityksin, joissa kielimuuri on ylitetty mimiikan avulla.

Vaikka lähialueviisumia ei kovin helposti maakuntaan saadakaan, rajakäytäntöjä pyritään aktiivisesti helpottamaan. Matkustaminen Kannakselle lisääntyy huomattavasti. Erittäin suosituksi tulevat teatteri ja konserttimatkat Viipuriin. Tietämys alueen kulttuurista ja yhteydet alueen ihmisiin lisääntyvät niin ikään. Myös venäläisten matkustaminen Etelä-Karjalaan lisääntyy huomattavasti, joten matkailuinfrastruktuurin kehittämiseen aletaan satsata enemmän. Kulttuurinen sisällöntuotanto nousee merkittävään rooliin ja erityisesti venäläisille suunnattujen kulttuurituotteiden kysyntä kasvaa. Venäläisten ostopotentiaali hyödyntää myös maakunnan taitelijoita ja käsityöläisiä, joten uusia gallerioita perustetaan. Venäläisvaikutteet eri taiteen aloilla lisääntyvät.

Maakunta ja sen tapahtumat kiinnostavat valtakunnallisessa mediassa, koska alue nähdään kiinnostavana kahden erilaisen kulttuurin yhteen sovittajana. Maakuntaan ohjautuu runsaasti EU-rahaa, jonka turvin aletaan

tehdä erilaisia yhteistyöprojekteja. Myös kulttuurisektorille virtaa paljon rahaa. Kannaksella Viipurin ja Svetogorskin kaupungit ottavat suurimman roolin alueiden välisessä yhteistyössä, mutta myös Pietariin syntyy kontakteja. Kulttuurivaihtoprojekteja syntyy miltei jokaiselle taiteenalalle. Teatterit, orkesterit, museot sopivat uusista yhteistyökuvioista ja vuosittaisista henkilöstövaihdoista. Kulttuurialan toimijat oppivat uusia lähestymistapoja asioihinsa venäläisiltä kollegoiltaan ja toisinpäin. Kaksoiskaupunkifestivaalit saavat uuden merkityksen, kun Lappeenranta ja Viipuri lähtevät niihin toteuttajina mukaan. Byrokraattisia eroavaisuuksia pyritään tasaamaan ja hallintokäytäntöjä kehittämään vastavuoroisuuden helpottamiseksi.

Myös vastustusta uudelle venäläisyydelle maakunnasta löytyy. Toisen maailmansodan trauma on edelleen käsittelemättä, joten lehdistössä viriää asiasta vilkas keskustelu. Kansalaisten mielipiteitä tiedustellaan myös usein järjestettävin eriaiheisin kansanäänestyksin. Osa maakuntalaisista muuttaa alueelta pois, koska eivät pidä maakuntansa uusista painotuksista. Huolimatta vastustuksesta maakunnan uusi ennakkoluuloton linja tuo alueelle kuitenkin uusia elinkeinoja, yrityksiä, työpaikkoja. Kulttuurin merkitys ennakkoluulojen hälventäjänä kasvaa ja kulttuurimyönteinen ilmapiiri lisääntyy.

Mahdollisuuksien skenaario

Etelä-Karjalan asukasluku pienenee ja asukkaiden keski-ikä nousee. Kuntien taloudellinen tilanne heikkenee. Julkiseen rahoitukseen pohjautuva kulttuuritoimi sinnittelee pienillä resursseilla. Kunnissa lähdetään kehittämään uusia tapoja taata kunnan ylläpitämiä palveluja. Kuntien yleisen kulttuuritoimen järjestäminen ostopalveluna saa lisää kannatusta etenkin pienissä kunnissa. Suuremmissa kunnissa siirrytään tilaaja–tuottaja-malliin, jossa tilaajana on julkinen sektori, mutta palvelun voi tuottaa niin julkinen, yksityinen kuin kolmaskin sektori. Resursseja ohjautuu selkeämmin itse kulttuurin tekemiselle kuin hallintokoneiston pyörittämiseen ja toiminta täsmentyy kirjoitettujen strategioiden mukaan. Kulttuuri ajatellaan kunnissa voimavarana; monitasoiset luovat verkostot ja kulttuurinen toiminta luo kuntien sisäiselle toiminnalle innostavaa ilmapiiriä, mikä näkyy ulospäin rohkeina päätöksinä kulttuurin puolesta.

Kuntien panostaminen kulttuuriin synnyttää uusia ideoita, joita lähdetään toteuttamaan erilaisten järjestöjen ja yhteisöjen kautta. Kolmas sektori saa uutta puhtia ja kansalaisaktiivisuus lisääntyy. Jo vakiintunut

järjestökenttä joutuu kohtaamaan oman joustamattomuutensa ja lähtee kehittämään uusia organisoitumisen muotoja. Vireä kansalaistoiminta saa aikaan keskustelua eri medioissa, aloitteellisuutta ja uskallusta ottaa kantaa meneillään oleviin asioihin. Julkinen sektori alkaa hyödyntää aktiivista kolmatta sektoria kulttuuripalveluiden tuottamisessa.

Maakunnan asukkaat ovat yhä enemmän kiinnostuneita maakunnastaan ja ottavat mielellään osaa erilaisiin tapahtumiin. He kokevat velvollisuudekseen käyttää heille suunnattuja kulttuuripalveluja parhaansa mukaan. Heitä erityisesti kiinnostaa omasta maakunnasta ja siihen liittyvästä perinteestä kertovat näyttelyt, yleisöluennot ja muut tapahtumat, mikä lujittaa kollektiivista identiteettiä ja paikkaan juurtumista. Myös talkoohenki koetaan tärkeänä kansalaisaktiivisuuden muotona. Merkittävä maksukykyinen toimijajoukko ovat eläkeikäiset eteläkarjalaiset, jotka ovat tottuneet käyttämään kuntien järjestämiä kulttuuripalveluita. Laadukas ja helposti saatavilla oleva kulttuuritarjonta on osa onnellista ikääntymistä.

Dynaaminen kehitysilmapiiri vetää puoleensa kulttuuritoimijoita, joilla on tapana keskittäytyä kulttuurisesti vireille alueille. Kulttuurimyönteinen ilmapiiri lisää luovuutta ja monipuolistaa kulttuuritarjontaa. Maakuntaan hakeutuu uusia osaajia, yrityksiä ja työntekijöitä, mikä aukaisee mahdollisuuksia uusien innovaatioiden kehittämiselle ja taloudelliselle menestykselle. Syntyy uusia kulttuurituotannon innovaatiokeskittymiä, joissa monien erilaisten toimialojen synergiasta kehittyy kansainvälisesti kiinnostavia kulttuurituotteita. Kulttuurin toimiala ja merkitys vahvistuvat entisestään. Tietoyhteiskunnan vaatimukset kulttuurin digitaalisesta sisällöntuotannosta kasvavat ja maakunta vastaa haasteeseen vahvistamalla kulttuuriosaamista ja -koulutusta. Maakunta on eturintamassa satsaamassa uusiin tietoverkkojärjestelmiin, kuten optisen kuidun käyttöönottoon, mikä lisää myös kulttuurin saavutettavuutta. Uudet tietoverkkojärjestelmät luovat myös omalta osaltaan uutta kulttuuria. Maakunnan yritykset haluavat satsata alueen kulttuuriin myös sponsorointivaroin, koska kulttuurin näkyvyys lisääntyy. Maine kulttuurimaineisena maakuntana alkaa kasvaa ja kulttuurimyönteinen imago syntyä. Kilpailuvalttina toimii kulttuuristen sisältöjen tuottaminen omista vahvuuksista ja perinteestä.

Kulttuurimyönteinen ilmapiiri kerää yhteen kulttuurimyönteisiä ihmisiä. Maakunnan taiteilijoiden on helppo saada teoksiaan näytteille ja myytyä eteenpäin. Kulttuurialan oppilaitoksissa kannustetaan oppilaita jo opiskelujen alkuvaiheessa yhteistyöhön maakunnan eri toimijoiden kanssa, mikä poikii heille myöhemmin työmahdollisuuksia. Myös kunnat kannustavat omalla toiminnallaan taiteen tekijöiden ja muun yhteiskunnan välistä vuoro-

vaikutusta ja työmahdollisuuksien lisäämistä tarjoamalla työskentelytiloja, näyttelytiloja ja ostamalla teoksia julkisiin tiloihin. Taiteen tekijät ovat myös kunnallisessa päätöksenteossa mukana asiantuntijoina. Heidän asiantuntemustaan käytetään hyväksi esimerkiksi maankäytöllisissä asioissa, rakennus- ja ympäristösuunnittelussa. Kunta tai sen virkamiehet itse eivät lähde määrittelemään hyvää taidetta huonosta, vaan pikemminkin ruokkivat monenlaista luovaa toimintaa alueellaan.

Kansainvälisyys maakunnassa lisääntyy. Maakunnan maantieteellinen sijainti koetaan positiivisena asiana ja sitä hyödynnetään kulttuurivaihdossa. Eri organisaatiot kehittävät yhteistyökuvioita rajan yli ja tekevät yhteistyöprojekteja rajan molemmin puolin. Asiantuntijavaihdot myös lisääntyvät uusien kontaktien myötä. EU-rahaa voidaan hyödyntää yhä useammin kansainvälisissä kulttuuriyhteistyöprojekteissa. Venäjän kulttuuria ja kieltä ryhdytään opettamaan laaja-alaisemmin maakunnassa, koska sen katsotaan olevan yhteisten etujen mukaista. Ilman kritiikkiä tämä ei kuitenkaan synny, vaan maakunnassa käydään laaja kansalaiskeskustelu, jossa menneisyyden traumoja käsitellään. Ilmapiiri säilyy kuitenkin valtaosiltaan myönteisenä.

Erilaiset kulttuuritapahtumat nostavat maakunnan profiilia valtakunnallisesti ja vahvistavat pitkällä aikavälillä myös kuntien institutionaalista rakennetta sekä alueen imagoa. Myös kulttuurituristien määrä kasvaa – ostosmatkailun lisäksi he tutustuvat maakunnan kulttuuritarjontaan, ostavat alueen kulttuurituotteita ja mainostavat niitä omalla paikkakunnallaan. Kulttuuripääoman alueellinen juurtuminen on vauhdissa ja maakunnan elintaso noususuhdanteinen.

Maakunnan väkiluvun lasku lakkaa ja lähtee pienoiseen nousuun. Alueelle alkaa kerääntyä investointeja, yrityksiä, kulttuuriteollisuutta ja luovia osaajia. Kulttuurinen tietoyhteiskunta vahvistuu ja maakunnalla on hyvät edellytykset päästä mukaan digitaaliseen kulttuurituotantoon ja sisällönkauppaan omalla kulttuuriosaamisellaan. Maakunnallisen kulttuurin kenttä monimuotoistuu, mutta samalla fragmentoituu. Monimuotoisen kulttuurin kentällä tapahtuu niin markkinoistumista kuin valtavirtaistumistakin, mutta silti myös yksilöllinen luovuus on turvattu ja arvostettu osa maakunnallista kulttuuria.

5. Tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset

Seuraavaksi esitellään strategiset tavoitteet ja esimerkkejä toimenpide-ehdotuksin tulevien hankkeiden ohjeistukseksi. Juuri hankkeiden kautta strategian otsikon painottama *luovuus* sen moninaisuudessaan nousee esille ja apuvälineeksi ja tekee strategiasta todellisuutta. Luovien ideoiden ja suunnitelmien, luovan tekemisen ja ratkaisujen kautta seuraavaksi esiteltävät tavoitteet on mahdollista saavuttaa.

Esitellyt tavoitteet pohjautuvat suoraan nykyhetken tilanteen kartoituksesta, Swot-analyysistä ja tulevaisuuden skenaarioiden tarkastelusta. Ne ovat muodostuneet myös kaikista niistä erilaisista keskusteluista, haastatteluista ja seminaareista, joita strategiaprosessin aikana on läpikäyty. Ne kiteyttävät kuusi erilaista teesiä, joita Etelä-Karjalan liiton kautta tulevissa hankkeissa tulee jollakin tavalla painottaa, jolloin strategia ohjaa maakunnan kulttuuripainotuksia. Tavoitteilla pyritään kohti strategian lähtökohdissa kappaleessa 1. esiteltyä maakunnan kulttuurivisiota. Tavoitteet eivät ole esitelty paremmuusjärjestyksessä. Taiteen ja kulttuurin itseisarvollinen luonne on tämän strategian peruslähtökohta, joka vaikuttaa kaikkien tavoitteiden taustalla.

Alhaalta maakuntatasolta ylöspäin Euroopan tasolle katsottuna *Luovuus sitoo sirpaleita* -strategia vaikuttaa liittyen suoraan ihmisten vuorovaikutukseen ja toimintaan. Valtakunnalliselta tasolta tarkasteltuna tavoitteet ovat tekemässä Etelä-Karjalasta kulttuurimaineista maakuntaa. Ulkoa päin maakunnan kulttuuriin vaikuttavat valtakunnalliset kulttuurin rakenteet, joita ovat esimerkiksi lait ja hallinto. Euroopan tasolla Etelä-Karjalan maakunnan perustehtävänä on olla kansainvälisesti kulttuuriaktiivinen maakunta. Siten, vaikka tavoitteet liikkuvatkin hyvin inhimillisellä tasolla, on niillä nähtävä myös laajempia maakunnallisia vaikutuksia, jotka heijastuvat aina EU-tasolle asti.

Kun toimijat lähtevät suuntaamaan toimintaansa kohti esiteltyjä tavoitteita erilaisten hankkeiden kautta, tulisi heidän erityisesti kiinnittää huomiota siihen, miten hankkeet poistavat esteitä tavoitteiden toteutumi-

sen tieltä. Nämä esteet voivat olla myös osittain rakenteellisia. Niin ikään hankkeisiin sisältyvään yhteistyöhön eri toimijoiden, viranomaisten, instituutioiden ja organisaatioiden kanssa tulisi kiinnittää huomiota. Strategia antaa esimerkkejä tulevien hankkeiden painotuksille suuntaa-antavina toimenpide-ehdotuksina. Toimenpiteet ohjaavat kohti kulttuuri-visiota, mutta jättävät toteuttajatahon ja keinot kulttuurikentän itsensä päätettäväksi.

Tavoite:

Lasten ja nuorten kulttuuri kukoistaa: luovuus, kulttuuriaktiivisuus ja -myönteisyys lisääntyvät.

Lapsissa ja nuorissa kasvaa Etelä-Karjalan tulevaisuus. Tällä hetkellä Etelä-Karjalassa ei huomioida vielä tarpeeksi lasten ja nuorten kulttuuria. On tärkeä kasvattaa nuorista kulttuuripalveluja aktiivisesti käyttäviä ja niitä arvostavia eteläkarjalaisia. Luovuus on ihmisten perusoikeus, joka auttaa itsensä tuntemisessa ja minuuden ja omien voimavarojen löytämisessä ja oppimisessa. Siksi myös taiteen perusopetus on tärkeä palvelu, joka tulisikin olla kaikkien halukkaiden ulottuvilla. Panostus taiteen perusopetukseen maksaa itseänsä tulevaisuudessa moninkertaisesti takaisin luovina, aktiivisina ja innostuneina asukkaina. Panostaminen lasten ja nuorten kulttuuriin lisää lapsiperheiden viihtyvyyttä maakunnassa ja houkuttelee niitä myös enemmän alueelle.

Toimenpide-ehdotukset:

- Maakunnallisen kulttuurikasvatusstrategian kirjoittaminen.
- Sitoudutaan lasten ja nuorten kulttuurikeskuksen perustamiseen ja pitkäjänteiseen ylläpitämiseen maakunnassa ja sen liittäminen Taikalamppu-verkostoon.
- Maakuntaan synnytetään uusia lastenkulttuuritapahtumia ja vahvistetaan ja tuetaan jo olemassa olevia.

- Taiteen perusopetustilanteen kartoitus maakunnassa, koordinointi ja kehitysohjelman kirjoittaminen.
- Tuetaan taitelijoiden ja koulujen pitkäjänteistä yhteistyötä erilaisin projektein molemmilta suunnilta.
- Panostetaan kulttuurikasvatukseen ja tuetaan alueen kulttuuriperinteen oppimista kouluissa. Oppia voidaan ottaa esimerkiksi Lemin mallista.
- Tuetaan kolmannen sektorin toimintaa lasten ja nuorten kulttuurin kentällä.

Tavoite:

Kulttuuri ja hyvinvointi kulkevat käsi kädessä; luovuus lisää positiivista asennetta ja sitä kautta myös alueen vetovoimaisuutta.

Kulttuurin, hyvinvoinnin ja terveyden suhde ja kulttuurin positiivinen vaikutus elämänlaatuun on osoitettu useissa eri tutkimuksissa. Maakunnan haasteena lähitulevaisuudessa on väestön nopea ikääntyminen, mikä luo haasteita sosiaali- ja terveysaloille. Niin vanhempien kuin muidenkin ihmisten hyvinvointia lisää aktiivinen kulttuurin harrastamisen ja tekeminen. He ovat tulevaisuudessa myös merkittävä maksukykyinen toimijajoukko. Kulttuurisen osallistumisen merkitys on suuri erityisesti yksinasuvilla ja syrjäytyneillä – yhdessä tekeminen luo myös sosiaalista pääomaa. Kulttuuri ei ole sosiaali- ja terveyssektorin kilpailija, vaan ne täydentävät toisiaan. Luova toiminta vähentää myös työuupumusta ja stressiä.

Toimenpide-ehdotukset:

- Julkinen sektori sitoutuu hyödyntämään kulttuuria ja taidetta paremmin työhyvinvointipalveluissa ja tukee tahoja, jotka palveluja tuottavat.
- Kulttuurin teemakoulutus päättäjille avaa uusia näkökulmia kulttuurin hyödyistä hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden tuottamisessa.
- Ylläpidetään yhteisesti kulttuurisesti moniarvoista ilmapiiriä, jossa jokainen maakuntalainen tuntee itsensä toivotuksi ja tarpeelliseksi asukkaaksi.

- Sairaaloihin ja terveyskeskuksiin pyritään lisäämään kulttuuriaktiviteetteja ja taidetta, mikä lisää viihtyvyyttä ja paranemista. Yhteistyötä esimerkiksi museoiden ja taitelijaseurojen kanssa tuetaan.
- Kehitetään taiteen käyttöön liittyviä menetelmiä hyvinvoinnin lisääjänä myös muilla kuin kulttuurisektorilla.
- Hyödynnetään Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen osaamista kulttuurin ja hyvinvointipalveluiden koordinaatiossa.

Tavoite:

Luova talous ja kulttuuriyrittäjyys luovat uusia työpaikkoja sekä innovaatio- ja synergiailmapiiriä ja edistävät alueen taloutta.

Kulttuurialan taloudellinen merkitys kasvaa koko ajan. Tällä hetkellä luoviin toimialoihin ei vielä panosteta maakunnassa tarpeeksi. Euroopan Unioni ja yleinen kulttuurinen globalisaatio asettaa haasteita myös eteläkarjalaisille kulttuurituotteille ja -viennille. Kansainvälisesti aktiivinen luova talous tekee maakuntaa tunnetuksi ja elinkeinoelämän ja kulttuurin yhteistyö rikastaa alueen talouden kokonaiskuvaa. Toisaalta kulttuuritoimijat voivat saada lisäkannustimia toiminnalleen kulttuuriyrittäjyydestä. Luova talous ja kulttuuriyrittäjyys lisäävät myös kulttuurialan työllisyyttä. Dynaaminen kehitysilmapiiri vetää puoleensa myös uusia kulttuuritoimijoita. Kilpailuvalttina toimii kulttuuristen sisältöjen tuottaminen omista vahvuuksista ja perinteestä.

Toimenpide-ehdotukset:

- Edistetään kulttuurin ja elinkeinoelämän vuoropuhelua ja yhteistyötä ja luodaan edellytyksiä verkostojen syntymiselle.
- Tiivistetään kulttuurialan koulujen ja opiskelijoiden kontakteja elinkeinoelämään ja teollisuuteen.
- Kehitetään alaan liittyvää koulutusta kuin myös kuluttajakasvatusta sekä alan arvostusta.

- Luodaan tiloja, joissa eri toimialat, koulut ja yliopisto voivat työskennellä yhdessä ja luoda luonnollisia yhteyksiä.
- Kulttuurituotteiden suunnittelussa käytetään hyväksi kulttuuriperintöä ja omia vahvuuksia.
- Edistetään tiedotusta kulttuuriyrittäjyydestä ja sen eri muodoista sekä myös tiedotusta kulttuurin hyötynäkökulmista elinkeinoelämälle.
- Sitoudutaan prosenttiperiaatteen toteuttamiseen kaikissa julkisissa rakennushankkeissa.

Tavoite:

Kulttuurista tasa-arvoa pidetään maakunnassa tärkeänä, alueellisen yhteistyön lisääminen luo sosiaalista pääomaa.

Maakunnan kuntien välillä ei ole tällä hetkellä tarpeeksi positiivista sosiaalista pääomaa ja yhteistyö kangertelee. Kuntien välinen yhteistyö takaa kulttuuripalveluiden joustavan toteuttamisen maakunnassa. Niin julkisten kulttuurilaitoksen kuin muidenkin kulttuuritoimijoiden tulee kiinnittää huomiota kulttuuripalveluiden saavutettavuuteen ja esteettömyyteen eli jokaisen mahdollisuuteen osallistua tärkeäksi kokemaansa toimintaan. Kulttuuripalvelut kuuluvat kaikille eteläkarjalaisille – kulttuurinen tasa-arvo koskettaa niin ikään kaikkia väestöryhmiä. Kulttuurinen tasa-arvo puolestaan näkyy erilaisten kulttuuristen ryhmien yhteiskunnallisena arvostuksena.

Toimenpide-ehdotukset:

- Kulttuuripalvelujen saavutettavuuteen ja esteettömyyteen kiinnitetään huomiota päätöksenteossa ja organisaatioissa.
- Yhteisen maakunnallisen kulttuurikeskuksen perustaminen.
- Kulttuuripalveluiden turvaaminen kuntienvälisen yhteistyön avulla ja kehittämällä uusia tapoja palveluiden järjestämiseksi.
- Kulttuurin ja taiteen merkitys yhteisöllisyyden luomisessa myös kuntien välillä tunnustetaan.

- Hyödynnetään paremmin teknisiä innovaatioita, esimerkiksi optista kuitua tietoliikenneverkoissa, ja panostetaan niiden nopeaan käyttöönottoon kunnissa.
- Kulttuuripolitiikan vahvistaminen kunnallispolitiikassa edistää perustelutyötä kulttuurin puolesta.
- Kuntien välinen kilpailu vähentää eteläkarjalaisten sosiaalista pääomaa, joten etenkin hallinnollisia kilpailutilanteita pyritään välttämään.
- Kulttuurin imagollisia rasitteita hallinnossa pyritään vähentämään tiedotuksen avulla.

Tavoite:

Omaleimainen eteläkarjalainen henki kannustaa huolehtimaan kulttuuriperinnöstä ja -ympäristöstä ja motivoi kulttuurimatkailun kehittämistä.

Eteläkarjalainen kulttuuriperintö rakentaa alueen ihmisten paikkaan kuuluvuuden tunnetta ja maakuntaan juurtumista. Tulevaisuuden haasteena on maakunnallisen identiteetin vahvistaminen. Vastuu alueen kulttuuriympäristön huolehtimisesta kuuluu kaikille eteläkarjalaisille. Maankäytön suunnittelu, kestäväkehitys ja esteettinen, omasta perinteestä lähtöisin oleva rakentaminen, ohjaa eteläkarjalaista kulttuuriympäristöä positiiviseen suuntaan. Yksilöllinen lähestymistapa, perinteet ja mielenkiintoinen sekä monitasoinen kulttuuriympäristö yhdessä kannustavat kulttuurimatkailuun, johon sisältöjä tuotetaan omista vahvuuksista ja perinteestä käsin.

Toimenpide-ehdotukset:

- Alueen kulttuuriperinnön arvo tunnustetaan.
- Eteläkarjalaisesta kulttuurista luodaan tärkeä imagotekijä niin maakunnallisesti, valtakunnallisesti kuin kansainvälisestikin.
- Taiteilijoiden asiantuntijuus hyödynnetään maankäytön ja kaupunkisuunnittelussa ja kaavoituksessa.

- Kulttuurista sisällöntuotantoa kehitetään yhdessä eri toimijoiden, taiteilijoiden, elinkeinoelämän, yritysten, oppilaitosten, yliopiston, museoiden sekä kolmannen sektorin kanssa.
- Pyritään kehittämään kulttuurimatkailun edellytyksiä ja tuetaan tuotteistamista etenkin maaseutukunnissa, jotta maaseutu säilyttäisi elinvoimaisuutensa.
- Maakunnan erityispiirteisiin kuuluvan teollisuusmatkailun kehittäminen nostetaan yhdeksi alueen vahvuudeksi.
- Kuntien oma arkkitehtuuripoliittinen ohjelma, johon sitoudutaan pitkäjänteisesti.

Tavoite:

Maakunnassa edistetään vuoropuhelua eri kulttuureista tulleiden ihmisten välillä ja hyväksytään aidosti moniarvoinen ja -kulttuurinen eteläkarjalaisuus.

Etelä-Karjala on aina ollut kansainvälinen maakunta, jossa ihmiset idästä ja lännestä ovat kohdanneet. Toisen maailmansodan jälkeinen uusi raja katkaisi siteet itään, mutta jälleen tänä päivänä maakunta voi jatkaa aikaisempaa luontevaa rooliaan erilaisten kulttuurien kohtauspaikkana. Suvaitsevainen, avoin ja mutkaton suhtautuminen eri kulttuuritaustoista lähtöisin oleviin ihmisiin ei kuitenkaan ole itsestäänselvyys. Parhaimmillaan moniarvoinen ja -kulttuurinen yhteisö kasvattaa kansainvälisiä ja ennakkoluulottomia ihmisiä ja toimii voimavarana tulevaisuudessa. Etelä-Karjalan maantieteellinen sijainti luo myös mahdollisuuksia maakunnan kulttuuritoimijoille.

Toimenpide-ehdotukset:

- Kulttuuritoimijoiden kansainvälistymisvalmiuksia kehitetään, luodaan suhteita ja verkostoidutaan oman alan vastaaviin kollegoihin ulkomailla.
- Kehitetään monenkielistä kulttuuritarjontaa.

- Taitelijaresidenssin perustaminen maakuntaan lisää kansainvälistymistä ja taiteilijoiden kontakteja ulkomaille.
- Lisätään eri kulttuurien tietoutta kouluissa ja kiinnitetään huomiota erityisesti venäjän kielen ja kulttuurin asemaan.
- Kehitetään luovia keinoja edistää kulttuurien välistä vuoropuhelua eri taiteiden keinoin.
- Verkostoidutaan maahanmuuttajien yhdistyksiin, jotka ovat asiantuntijoita kulttuureihinsa ja uskontoihinsa liittyvissä asioissa.

Kirjallisia lähteitä:

Alueiden vahvuudeksi. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan aluekehittämisen toimenpideohjelma – linjauksia ja painopisteitä vuosille 2003–2013. Opetusministeriön julkaisuja 2003:22. Opetusministeriö, Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto.

Arkistolaitos: http://www.narc.fi/index.html. Lokakuu 2007.

Enempi on maailmaa kuin ikkunasta näkyy. Varsinaissuomalaisesta kulttuurista 2010-luvulla. Varsinais-Suomen liitto ja Varsinais-Suomen taidetoimikunta. 2005. Kaarina.

Etelä-Karjala 2007. Etelä-Karjalan taskutieturi 2007. Etelä-karjalan liitto.

Etelä-karjalan maakuntaohjelma 2007–2021. Etelä-Karjalan liitto. Joulukuu 2006: http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/975ab87b292e1423c225726c0027d27d/$file/etela_karjalan_maakuntaohjelma.pdf. Lokakuu 2007.

Etelä-Karjalan maakuntasuunnitelma 2030. Etelä-Karjalan liiton julkaisu A:2/2003. Imatra.

Euroopan komissio. Kulttuuri, koulutus ja nuoriso - kulttuuri. Tiedonanto 10.5.2007: http://ec.europa.eu/news/culture/070510_1_fi.htm. Lokakuu 2007.

Hanat Kaakkoon! Kaakkois-Suomen taidetoimikunta edistää taidetta Etelä-Karjalassa ja Kymenlaaksossa: http://www.hanatkaakkoon.net/, Lokakuu 2007.

Heiliö, Matti. Etelä-Karjalan osaamis- ja kulttuuristrategia. Selvitys. Raportti selvitystyöstä. Etelä-Karjalan liitto. 1997. Lappeenranta.

Heiskanen, Ilkka, et al. Taiteen ja kulttuurin rahoitus ja ohjaus: kipupisteet ja kehitysvaihtoehdot. 2. painos. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cupore. Julkaisuja 6/2005. Helsinki.

Himanen, Pekka. Suomalainen unelma. Innovaatioraportti. 2. painos. Teknologiateollisuuden 100-vuotissäätiö. 2007. Helsinki: http://www.teknologiateollisuus.fi/files/15064_suomalainen_unelma.pdf. Lokakuu 2007

Häyrynen, Simo. Kulttuuristen vaikutusten arviointi kulttuuripolitiikan toimenkuvana: lähtökohtia. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cupore. Julkaisuja 1/2004. Helsinki.

Häyrynen, Simo. Suomalaisen yhteiskunnan kulttuuripolitiikka. SoPhi 99. Minerva Kustannus Oy. 2006. Jyväskylä.

Ikäheimonen, Pirjo. Itä-Suomen tavoite 1-ohjelmalla rahoitetut kulttuurihankkeet 2000–2003. Itä-Suomen lääninhallituksen julkaisuja nro 99. Kuopio 2004.

Imatra Big Bandin Internetsivut: http://www.imatrabigband.fi/. Lokakuu 2007.

Järvinen, Minna. Tulevaisuudenfoorumit 2005 – Hyvä yhteiskunta kaikenikäisille. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 2/2006. Valtioneuvoston kanslia. 2006. Helsinki.

Kainulainen, Kimmo. Kunta ja kulttuurin talous. Tulkintoja kulttuuripääoman ja festivaalien aluetaloudellisista merkityksistä. Kauppa- ja hallintotieteiden tiedekunta. Yhdyskuntatieteiden laitos. Verkkojulkaisusarja: Acta Electronica Universitatis Tamperensis; 475. 2005.

Kangas, Anita. Artikkeli ”Kulttuuripolitiikan uudet vaatteet.” Teoksessa Kulttuuripolitiikan uudet vaatteet. Toim. Anita Kangas & Juha Virkki. SoPhi 23. Jyväskylän yliopisto. 1999. Jyväskylä.

Karttunen, Sari. ”Kulttuuri toimialana ja työpaikkoina.” Kulttuurin aika. Kulttuurin ja kulttuuripolitiikan merkityksestä yhteiskunnassa. Opetusministeriön julkaisuja 2003:13.

Kinnunen, Jani. Kunnallinen kulttuuritoimi Itä-Suomen läänissä. Itä-Suomen lääninhallituksen julkaisuja nro 124. Kuopio. 2006.

Koho, Timo. Menneisyyden muistikuvat. Perinne nykyajan arkkitehtuurissa. Atena Kustannus Oy. 2003. Jyväskylä.

Kolme puheenvuoroa luovuuden edistämisestä. Luovuusstrategian osatyöryhmien raportit. Opetusministeriö, Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto. Opetusministeriön julkaisuja 2005:35.

Kulttuuri aluekeskusohjelmissa. Sisäasiainministeriö. Aluekeskushanke. 15.8.2006.

Kulttuuria alueittain. Tilastollinen katsaus. Tilastokeskus. Kulttuuri ja viestintä 2007. Helsinki.

Kulttuuripalvelu Kaiku Ky: http://www.kulttuuripalvelukaiku.fi/. Lokakuu 2007.

Kuulumisia. Lappeenrannan teknillisen yliopisto sidosryhmälehti. 4/2003. Lappeenrannan teknillinen yliopisto.

Leinonen, Riikka, et al. Suomen matkailun aluerakenne 2005: Tutkimusraportti. Matkailun edistämiskeskus. MEK A:155 2007. Helsinki.

Museovirasto. Rakennettu kulttuuriympäristö. Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt 1993 -luettelo. Etelä-Karjala: http://www.nba.fi/rky1993/maakunta9.htm. Lokakuu 2007.

Opetusministeriö. Taiteen perusopetus on tavoitteellisesti etenevää taidekasvatusta: http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/yleissivistaevae_koulutus/taiteen_perusopetus/?lang=fi. Lokakuu 2007.

Opetusministeriö. Onko kulttuurilla vientiä? On! Esitys Suomen kulttuuriviennin kehitysohjelmaksi 2007–2011. Opetusministeriön julkaisuja 2007:9.

Perinnettä vai bisnestä? Kulttuurin paikalliset ulottuvuudet. Toim. Sulevi Riukulehto. Atena Kustannus Oy. 2001. Jyväskylä.

Rakennusperinnön tulevaisuus. Ympäristöministeriö. Rakennustieto Oy. 2003. Tampere.

Rissanen, Sanna. Muotoilu Etelä-Karjalassa. Etelä-Karjala-instituutti. 2004.

Siivonen, Katariina. Artikkeli ”Kulttuuritoiminalla kulttuurisesti kestävään kehitykseen – esimerkkinä osallistuva alueellinen kulttuuristrategia-työ Vasinais-Suomessa.” Teoksessa Kulttuurista kestävyyttä. Toim. Katariina Siivonen. Ethnos-toimite. 2006. Vaajakoski.

Taide on mahdollisuuksia. Ehdotus valtioneuvoston taide- ja taiteilijapoliittiseksi ohjelmaksi. Taide- ja taiteilijapoliittinen toimikunta TAO. Opetusministeriö. 2002.

Tohmo, Timo. Regional Economic Structures in Finland. Analyses of Location and Regional Economic Impact. Jyväskylä Studies in Business and Economics. University of Jyväskylä 2007. Jyväskylä.

Valtion ympäristöhallinnon verkkopalvelu, Rakennusperintö ja kulttuuriympäristö: http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=232&lan=fi. Lokakuu 2007.

Wilenius, Markku. Luovaan talouteen. Kulttuuriosaaminen tulevaisuuden voimavarana. 2. painos. Edita. 2004. Helsinki.

Wilkman, Hilkka. Artikkeli ”Omaehtoinen kulttuurityö alueellisena kehitystekijänä.” Teoksessa Kulttuurista kestävyyttä. Toim. Katariina Siivonen. Ethnos-toimite. 2006. Vaajakoski.

Visuaalisten taiteiden edistäminen Etelä-Karjalassa. Seminaari kuvataiteen ja taideteollisuuden kehitysnäkymistä 29.1.1998 Imatralla. Etelä-Karjala liiton kulttuurityöryhmä.

Yhteistyöllä verkostoksi ja verkkoon. Matkailun, kulttuurin ja vapaa-ajan toimialasta ja sen kehittämistarpeista Etelä-Karjalassa. Etelä-Karjalan kasvukeskusohjelma. Julkaisuja 2004:24. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Joutsenon yksikkö.

Yksitoista askelta luovaan Suomeen. Luovuusstrategian loppuraportti. Opetusministeriö, Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto. Opetusministeriön julkaisuja 2006 : 43.

Ylä-Savon kulttuuristrategia 2003–2010. Ylä-Savon Talousalueen Liitto ry. Ylä-Savon aluekeskusohjelma. Maaliskuu 2003: http://www.yla-savo.fi/?deptid=18796&print=1, Lokakuu 2007.

Ympäristöhallinto. Rakennussuojelua ja maisemansuojelua koskeva lainsäädäntö: http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=1365&lan=fi. Lokakuu 2007.

Liite: Ideapankki

Ideapankki sisältää maakunnan kulttuuritoimijoilta hankkeen aikana niin seminaareissa kuin eri keskusteluissakin esille tulleita konkreettisia ideoita ja ehdotuksia Etelä-Karjalan maakunnan kulttuurisektorin kehittämiselle. Ideat ovat tulevaisuutta varten, jos joku maakunnallinen taho uskaltautuisi niistä kehittämään hankkeita tai projekteja. Osa ideoista on ehkä jo jollain tapaa toteutunutkin ja sellaisena osaltaan päällekkäisiä jo toteutuneiden tai olemassa olevien asioiden kanssa, mutta edelleen niiden jatkojalostamisella näyttää olevan tarvetta. Seuraavia ideoita voidaan käyttää sellaisenaan tai sitten kehittää edelleen, parantaa tai muuttaa.

- Koko maakuntaa käsittelevän kulttuuriesitteen tuottaminen vuosittain sekä koko maakuntaa käsittelevän *lasten* kulttuuri-esitteen tuottaminen.
- Maakunnallinen eri vaikuttajista koostuva kulttuurin neuvottelu-kunta, joka koordinoisi alueen kulttuuria. Neuvottelukunta toimisi esimerkiksi kolme vuotta kerrallaan.
- Maakuntaa tukevan kulttuurisäätiön perustaminen, joka toimisi kattojärjestönä kolmannelle sektorille.
- Valitaan vuosittain maakunnan kulttuurijohtaja, joka olisi kulttuuritoimintaa koordinoiva, näkyvyyttä ja statusarvoa kulttuurille tuova persoona. Tehtävänä hänellä olisi esimerkiksi viedä ruohonjuuritason kulttuuritoimijoita lähemmäs virkamiehiä ja poliitikkoja.
- Lappeenrannan Linnoituksen aluetta ja ympäristöä elävöittävä ympäristötaideteosfestivaalin järjestäminen kesäisin.
- Tehdas- ja teollisuusmatkailun kehittäminen paikallishistoriaa hyödyntämällä.

- Kulttuurimatkailun kehittäminen, organisointi ja systematisointi, etenkin kapeita osaamisalueita hyödyntäen (special interest groups). Tällaisia maakunnassa ovat esimerkiksi eri marginaali-kulttuurin harrastajien ja ammattilaisten osaamisalueet, jotka tuotteistettuna hyödyntäisivät laajempaa matkailusektoria. Esimerkiksi koristeveistäminen on alueella korkeatasoista, jonka ympärille voisi rakentaa sorvaajamatkailua.
- Maakuntaa kiertävä kulttuuriklinikka ja/tai taidetohtoribussi.
- Maakunnalliset kulttuurin teemapäivät, jotka olisivat pitkin vuotta jokaisessa kunnassa. Teemapäivät voisivat olla taideala-kohtaisia, kuten musiikin teemapäivä ja kuvataiteen teemapäivä. Teemapäivää voitaisiin toteuttaa eri organisaatioissa, kouluissa ja työpaikoilla esimerkiksi näyttelyin ja esityksin.
- Kulttuurin tuotteistaminen selkeästi eteläkarjalaisista lähtökohdista, esimerkiksi järjestämällä maakuntakorun suunnittelukilpailu. Koru tuotettaisiin ja tehtäisiin myyntiin asti.
- Maakunnallisen kulttuuriportaalin perustaminen Internetiin, jonne koottaisiin ajankohtaiset tapahtumat ja tiedotteet, esimerkiksi näyttelyistä ja esityksistä, jne. Sivustolle voisi kerätä kuvapank-kia alueen kulttuurista sekä erilaisia kirjoituksia asiateksteistä kaunokirjallisiin tuotoksiin. Sivustolle voitaisiin koota myös soittaja/taiteilija/esiintyjäpankki sekä kulttuurialan asiantuntijat, joiden yhteystiedot olisi sieltä saatavilla. Tapahtuma- ja työpajaformaattien pankki toisi sivustolle oman lisänsä. Myös taidelainaamo voisi toimia suoraan Internetissä. (Tästä osa löytyy jo www.ekarjala.fi -sivustolla, mutta konseptia voidaan kehittää edelleen.)
- Etelä-Karjalan lasten netti, jolla tarkoitetaan interaktiivista taideteosta, jota voidaan muokata netin kautta.
- Tutkimus- ja kehityshanke venäjän kielen aseman parantamiseksi maakunnassa.
- Yhteisen maakunnallisen kulttuuripassin toteuttaminen. Kulttuuri-passilla saa alennuksia kulttuuripalveluista ja teattereiden, museoiden, ym. lipuista.

- Lasten ja nuorten tapahtumien järjestäminen toreilla, puistoissa ja muilla julkisilla paikoilla, joihin on helppo tulla, jäädä ja osallistua. Illalla järjestettävät tapahtumat vähentävät osaltaan ilkivaltaa ja muita lieveilmiöitä ja lisäävät luonnollista kontrollia alueella.
- Eteläkarjalaisten oman kulttuuritietämyksen lisääminen tuomalla Senaatintorin maakuntatapahtuma interaktiivisena itse maakuntaan.
- Kaikille Etelä-Karjalaan tuleville ja sieltä lähteville annetaan ”juuret” -paketti, joka pitää sisällään maakunnan kulttuurin avaimet tietämykseksi ja muistoksi – sekä paluun siemeneksi!

Ootsie sitte pelimanni,
byrokraatti tai iha tavis,
duunari tai onnimanni,
hörhö taikka mamis.

Luovuus on meis jokaises,
kulttuurii ku puuhailet.
Tanhuat tai musisoit,
maalailet tai ilkamoit.
Täs ois siulle visioita,
apuviivoi, ideoita.

Nyt kiireest tekkee kulttuurii,
meiän yhteist futuurii!